

In musea
komt
onderwijs
tot leven

museum educatie prijs

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Situatieschets	6
Opdracht en werkwijze	9
Goede voorbeelden	11
Analyse goede voorbeelden	11
Genomineerden	13
Finalisten	19
Beschouwing	20
Ingrediënten voor succesvolle samenwerking	20
Inhoudelijk	20
Praktisch	21
Bevindingen	23
Aanbevelingen	29
English Summary	32
Colofon	45

Voorwoord

Kinderen zijn het kapitaal van de toekomst. Met museumeducatie dragen basisscholen en musea bij aan de cognitieve, creatieve en sociale ontwikkeling van jonge kinderen. Museumeducatie stimuleert burgerschap, zet aan tot reflectie, prikkelt de creativiteit en verschaft nieuwe inzichten door de confrontatie met het verleden.

De samenleving verandert in hoog tempo. Scholen zijn continu bezig met de vraag hoe je kinderen het best kunt voorbereiden op de toekomst. Wat moeten kinderen nu leren om straks zelfstandig en zelfbewust in het leven te staan? Het curriculum is volop in beweging om deze vraag te kunnen beantwoorden.

Scholen zien in toenemende mate in dat cultuur-educatie, naast taal en rekenen, voor kinderen belangrijk is als voorbereiding op de toekomst. Er is echter ook een keerzijde. Schoolprogramma's zitten al overvol. Terwijl het aanbod aan cultuur-educatie toeneemt, neemt de mogelijkheid om met kinderen op stap te gaan af. Wie in de toekomst succesvol educatieve programma's wil blijven bieden, moet zeer nauw aansluiten bij de vraag van scholen, zowel qua inhoud als vorm. Het is om die reden essentieel dat scholen en musea samen educatieprogramma's ontwikkelen.

Musea kunnen met hun collecties aansluiten bij vrijwel alle leergebieden op school, zoals natuur, geschiedenis, aardrijkskunde en techniek. In musea leren kinderen door voorwerpen te zien, er verhalen over te horen en er zelf mee aan de slag te gaan. Leren door te ervaren en te beleven. De uitdaging voor de museumeducatie ligt in het vinden van een balans tussen maatwerk enerzijds en het bereiken van een grote groep kinderen anderzijds. Dat evenwicht kan alleen samen met scholen gevonden worden. Daarvoor moet de vraag aan musea vanuit scholen wel helder zijn. Scholen moeten in staat zijn om hun wensen kenbaar te

maken. Van musea vergt die samenwerking een flinke investering, in tijd en middelen. Het is een investering die zich terugbetaalt - niet als verdienmodel, maar als investering in de brede ontwikkeling van onze kinderen. Musea doen dat graag. Het zit in hun genen.

Op veel plekken in het land slaan scholen en musea de handen ineen. De meer dan zestig goede voorbeelden uit heel Nederland die door de Taskforce Museumeducatie vanaf begin 2015 werden opgehaald, bewijzen dat scholen in het primair onderwijs en musea al samenwerken. De nieuwe tweejaarlijkse *Museumeducatie Prijs* van €50.000, ingesteld door minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, is een enorme stimulans om de noodzakelijke samenwerking tussen scholen en musea verder te ontwikkelen.

Deze goede voorbeelden en de aanbevelingen in dit advies dienen hopelijk anderen tot inspiratie, uiteraard rekening houdend met de enorme diversiteit in beide sectoren. Scholen en musea zijn er in vele soorten en maten. Iedere locatie kent een eigen lokale en regionale dynamiek. Ondanks alle verschillen is er toch sprake van een gezamenlijke missie: brede vorming van jonge kinderen in Nederland. Ik weet zeker dat museumeducatie daar een belangrijke rol in blijft spelen.

Ursie Lambrechts
Voorzitter Taskforce Museumeducatie

Samenvatting

In de museumbrief 'Samen werken, samen sterker' heeft minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW) de Museumvereniging opdracht gegeven voor de uitwerking van een prijs van €50.000 voor het beste samenwerkingsproject tussen basisscholen en musea.

De Museumvereniging heeft middels de Taskforce Museumeducatie (hierna: de Taskforce) uitwerking gegeven aan deze opdracht. Aan de hand van de opgehaalde goede voorbeelden en de gesprekken die gevoerd zijn met professionals van scholen en musea door heel Nederland, heeft de Taskforce een beschouwing gemaakt over verdere versterking van de samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea. Het advies bevat de volgende aanbevelingen.

Gebruik de goede voorbeelden ter inspiratie en raadpleeg de dragers van deze goede voorbeelden

De Taskforce beveelt de minister van OCW aan om de drie finalisten en in het bijzonder de winnaar van de *Museumeducatie Prijs 2015* te betrekken bij vraagstukken rond cultuureducatie. De Taskforce raadt de Museumvereniging en met name de sectie Publiek en Presentatie (kenniskring museum-educatoren) aan deze goede voorbeelden van museumeducatie en de opgedane contacten met het onderwijs te benutten om de samenwerking met het onderwijs verder uit te bouwen en bestendige relaties te ontwikkelen. De sectie heeft als doel het bevorderen van de professionalisering van museummedewerkers die werkzaam zijn op het terrein van museumpresentaties, -educatie en publieksbegeleiding.

Vergroot de algemene kennis en kunde over cultuureducatie op basisscholen

Leerkrachten op basisscholen geven aan zich vaak handelingsverlegen te voelen waar het gaat om cultuureducatie. Tegelijkertijd geven ze aan cultuureducatie wel heel belangrijk te vinden. De initiële opleiding op de PABO schiet kennelijk tekort op het gebied van cultuureducatie. De Taskforce beveelt daarom aan voor alle PABO-studenten de kennisbasis cultuureducatie verplicht in de opleiding op te nemen. Zittende leerkrachten zouden met de subsidie van Cultuureducatie met Kwaliteit verder bijgeschoold kunnen worden. De Taskforce is van mening dat regelmatig museumbezoek door leraren een positieve bijdrage zal leveren aan de affiniteit met kunst en cultuur, waardoor de kwaliteit van cultuureducatie op school zal verbeteren. Het verdient dan ook aanbeveling om te zoeken naar wegen om museumbezoek van leraren te stimuleren.

Versterk de positie van de Interne Cultuur Coördinator

Op de meeste basisscholen is inmiddels een Interne Cultuur Coördinator (hierna: ICC'er) aanwezig, maar de functie stelt inhoudelijk veelal niet veel voor. De Taskforce beveelt aan de positie van de ICC'er op alle fronten te versterken door: meer tijd en middelen vrij te maken voor verdere professionalisering van de cultuurcoördinator, de lerarenbeurs die beschikbaar is voor leraren die een masterdiploma willen behalen, ook in te zetten voor het volgen van een masteropleiding cultuureducatie, en ten slotte om de functiemix in te zetten om de functie van ICC'er daadwerkelijk te waarderen met een hogere beloning.

Voer stimulerend toezicht in

Scholen hebben het gevoel dat extra inspanningen en goede resultaten op het gebied van cultuureducatie, waar museumeducatie deel van uitmaakt, niet gewaardeerd worden. De Taskforce adviseert de minister daarom cultuureducatie een prominentere plaats te geven in het toezichtskader van de Inspectie van het Onderwijs.

Musea betrek scholen verder bij het maken van educatieprogramma's

Samenwerking tussen basisscholen en musea bestaat al op veel plekken in Nederland. De mooie voorbeelden die de Taskforce ophaalde in de voorbereiding op de prijsvraag, bewijzen dat. Desalniettemin is nog lang niet overal sprake van daadwerkelijke samenwerking met het onderwijs bij de ontwikkeling van educatieve programma's in musea. De Taskforce beveelt musea dan ook aan om museumeducatie te laten vertrekken vanuit de eisen die het curriculum primair onderwijs stelt.

Situatieschets

In de situatieschets zijn de belangrijkste ontwikkelingen opgenomen die aanleiding gaven om de Taskforce Museumeducatie op te richten.

Het curriculum in het primair onderwijs wordt herzien

Lesprogramma's moeten blijven aansluiten bij ontwikkelingen in de samenleving en veranderingen op de arbeidsmarkt. Er is in toenemende mate behoefte aan onderwijs dat meer biedt dan taal en rekenen. Scholen hebben steeds meer aandacht voor persoonlijke en sociale vorming. De nationale dialoog over de herziening van het curriculum in het primair onderwijs, #Onderwijs 2032, laat dat zien:

Uit Kamerbrief Toekomstgericht funderend onderwijs, De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sander Dekker:

'De samenleving en de arbeidsmarkt veranderen. Hoe vinden we in het curriculum een goede balans tussen vakken en meer vakoverstijgende vaardigheden? Welke plaats moeten de 21ste-eeuwse vaardigheden in het onderwijs krijgen? Hoe kunnen kennisoverdracht en vaardigheden in het onderwijs elkaar versterken? Hoe kan de samenhang in het curriculum worden versterkt, ook tussen verschillende vakdisciplines?

Actieve participatie in de samenleving vereist een goede beheersing van de basisvaardigheden, rekenen en taal, en digitale geletterdheid. Maar dat is

niet genoeg. Burgerschapsonderwijs draagt bij aan de persoonlijke en maatschappelijke vorming van leerlingen. Een vraag is hoe een eigentijdse invulling van burgerschapsonderwijs vorm kan krijgen.

Ook persoonlijke vorming vindt plaats in het funderend onderwijs. Leerlingen moeten de kans krijgen zich breed te ontwikkelen, niet alleen cognitief, maar ook sociaal-emotioneel. Veel recent onderzoek laat zien dat succes op de arbeidsmarkt en maatschappelijke participatie niet alleen worden bepaald door cognitief functioneren, maar dat ook sociale en zelfregulerende vaardigheden daarvoor van grote betekenis zijn.'

De aandacht voor '21st century skills', waarin het onder meer gaat om creativiteit, reflectie en in het verlengde daarvan persoonlijke vorming, biedt ruimte voor museumeducatie om aansluiting te vinden bij het onderwijs van de toekomst. Het gaat om 'Bildung', een brede vorming waarin burgerschap, kunst en cultuur een wezenlijke plek innemen. Museumeducatie kan dit vertalen naar lesinhoud, mits de educatieprogramma's nauw aansluiten op het curriculum. Museumeducatie kan een unieke bijdrage leveren aan cultureel bewustzijn en culturele expressie,

hetgeen als kerncompetentie voor het funderend onderwijs is vastgesteld door het Europees Parlement en de Raad van Europa. Cultuuronderwijs - kennis opdoen over kunst en cultuur en het leren om je creatief te uiten - moet een integraal onderdeel uitmaken van het curriculum in het primair onderwijs.

Educatieve programma's van musea zijn te aanbodgericht

In oktober 2014 bracht de commissie Putters, onder leiding van Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, het rapport 'Musea voor Mensen' uit, gemaakt in opdracht van de Museumvereniging, waarin aanbevelingen staan voor musea en overheden, met extra aandacht voor cultuureducatie.

'De commissie is van mening dat musea een waardevolle bijdrage leveren aan het onderwijs. Willen musea deze potentie verzilveren, dan zijn daarvoor gecoördineerde acties nodig en de steun van de overheid is daarbij onmisbaar. Van de kant van de overheid zou de erkenning van de bijzondere educatieve waarde van musea een stimulans zijn.

De relatie met scholen vraagt bijzondere aandacht. Ondanks de aandacht vanuit het overheidsbeleid voor cultuureducatie stagneert het bezoek van scholen aan musea al enige jaren. Wil het museum maximaal functioneren als hedendaagse leeromgeving, dan zullen musea meer ruimte moeten bieden voor interactie, participatief leren en reflectie, en minder nadruk moeten leggen op overdracht van kant-en-klare informatie en feitenkennis.'

Van alle rijks- en fondsgefinancierde culturele instellingen werken musea het meest aanbodgericht

In het tweejaarlijkse onderzoek van het ministerie van OCW naar cultuureducatie in rijks- en fondsgefinancierde culturele instellingen, uitgevoerd door Sardes, werd aanbodgerichtheid ook als onderwerp genoemd.

Sardes-onderzoek, april 2015: Cultuureducatie in rijks- en fondsgefinancierde instellingen: **'Samenwerking met scholen is vooral aanbodgericht. De culturele instellingen werken vooral samen met basisscholen en havo/vwo-scholen en in mindere mate met vmbo-scholen. Die samenwerking houdt doorgaans in dat scholen gebruik maken van het aanbod van culturele instellingen. Het komt relatief weinig voor dat instellingen samen met scholen of op basis van de vraag van de scholen activiteiten ontwikkelen (zelfs minder dan in 2010).'**

De monitor van Sardes laat zien dat meer dan de helft van de scholen het aanbod aan educatieve programma's dat musea bieden, afnemen. Bij slechts 7% van de gevallen is de vraag vanuit de school vertrekpunt van de samenwerking. In slechts 4% werkt men op basis van gezamenlijke ontwikkeling. Scholen geven aan dat wanneer er gewerkt is op basis van gezamenlijke ontwikkeling, zij de kwaliteit van de cultuureducatie hoger waarderen. De kwaliteit slaat in dit geval op vergroten van kennis en vaardigheden van leerlingen. De monitor laat zien dat bij instellingen van andere kunst disciplines de percentages vraaggericht werken en gezamenlijke ontwikkeling hoger liggen.

Schoolbezoek stijgt niet mee met overige bezoekcijfers musea

Elk jaar geeft de Museumvereniging branche-statistieken uit over de museumsector. Uit de publicatie 'Museumcijfers 2014' (waarin de cijfers over 2013 zijn opgenomen) blijkt dat sinds 2010 het totale aantal bezoeken aan musea jaarlijks groeit. In 2013 werden er in totaal 23,2 miljoen bezoeken gebracht aan een museum. Het totale aantal klassenbezoeken in het primair onderwijs stijgt echter niet mee met deze trend maar neemt af.

Hierbij kan aangetekend worden dat niet overal sprake is van terugloop. In de grote steden met grote (gerenoveerde) musea met moderne ruimten voor educatie, waar sprake is van actief gemeentelijk cultuur- en onderwijsbeleid, is de situatie gunstiger. Over de hele linie is toch sprake van significante terugloop.

aantal bezoeken uit primair onderwijs totaal	2013	2012	2011
Groningen	15.500	22.300	19.300
Friesland	23.600	28.800	27.600
Drenthe	33.100	34.800	33.100
Overijssel	26.600	34.200	54.700
Flevoland	1.300	1.500	5.100
Gelderland	92.800	112.800	107.100
Utrecht	33.900	35.400	41.100
Noord-Holland	278.800	264.000	285.300
Zuid-Holland	198.900	259.000	250.100
Zeeland	14.100	15.800	15.000
Noord-Brabant	94.800	82.900	104.500
Limburg	36.200	45.400	45.600
Soorten musea			
kunst	186.000	193.200	212.700
geschiedenis	396.000	458.800	455.400
natuurhistorie	81.900	80.300	122.500
bedrijf, wetenschap en techniek	149.200	165.200	146.700
volkenkunde	36.500	39.400	51.200

Bron: MusEAna, het Museum analysesysteem opgezet door de Museumvereniging.
NB: deze aantallen zijn gebaseerd op de vestigingsplaats van het museum, niet van de scholen.

Opdracht en werkwijze

In de museumbrief 'Samen werken, samen sterker' (Kamerstuk 32 820, nr. 77) spreekt minister Bussemaker van OCW de wens uit dat de Museumvereniging de uitwerking ter hand neemt van een prijs van €50.000 voor het meest aansprekende samenwerkingsproject tussen scholen en musea.

'Educatie is een zaak die permanente aandacht verdient. De samenwerking tussen scholen en musea kan nog verder versterkt worden. Dit doe ik door het laten ontwikkelen van een doorlopende leerlijn cultuureducatie voor het primair onderwijs in het kader van het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit'. Ik verwacht van de musea dat zij scholen actief helpen bij de mogelijke invulling van deze leerlijn. Musea hebben steeds meer kennis van het onderwijsveld. Zij zetten met educatie in op het publiek van de toekomst. Voor goede cultuureducatie is de rol van de docent cruciaal. Ik stel een prijs in voor het beste samenwerkingsproject tussen scholen en musea. De NMV en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst zullen dit plan uitwerken.'

De Museumvereniging heeft in overleg met het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (hierna: LKCA) door het oprichten van de Taskforce Museumeducatie (hierna: de

Taskforce) uitwerking gegeven aan deze opdracht. De Taskforce is begin 2015 gestart met het verzamelen van goede voorbeelden van samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea met een oproep deel te nemen aan de *Museum-educatie Prijs*. De Taskforce heeft het bureau van de Museumvereniging de opdracht gegeven om uit alle inzendingen een voorselectie te maken van voorbeelden die het beste voldoen aan de gestelde criteria. De Taskforce heeft daarna een jury samengesteld uit deskundigen op het gebied van onderwijs en cultuur(educatie) en die de opdracht gegeven om op basis van de geldende criteria drie finalisten aan te wijzen uit de voorselectie. De jury heeft mede op basis van een locatiebezoek aan de drie finalisten een uiteindelijke winnaar gekozen. Het winnende museum heeft op 14 oktober 2015 de *Museumeducatie Prijs* van €50.000 ontvangen om het samenwerkingsproject verder te verbeteren en te verspreiden.

Aan de hand van de opgehaalde goede voorbeelden en de gesprekken die gevoerd zijn met professionals van scholen en musea door heel Nederland, heeft de Taskforce een beschouwing gemaakt over verdere versterking van de samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea. De beschouwing van de Taskforce is gevat in dit advies en aangeboden aan minister Bussemaker van OCW. Het advies en de goede voorbeelden worden verspreid binnen het onderwijsveld en de museumwereld en onder het publiek. Zo kunnen deze voorbeelden ook elders in het land als inspiratie dienen.

De Taskforce heeft zelf geen wetenschappelijk onderzoek verricht naar oorzaken van de terugloop van schoolbezoeken. Deze opdracht is door de minister OCW belegd bij het LKCA. De Taskforce ziet samenspraak en samenwerking tussen scholen en musea als een manier om de terugloop te kantelen.

Toetsingskader

De Taskforce heeft een toetsingskader ontwikkeld met criteria waaraan de goede voorbeelden die ingestuurd werden voor de *Museumeducatie Prijs* moesten voldoen.

Criteria:

- Er is sprake van aantoonbare samenwerking tussen één of meer musea en scholen in het primair onderwijs. Een intermediair voor een lokaal of regionaal museummenu kan ook samen met musea en scholen deelnemen.
- Het programma moet aansluiten bij het curriculum in het primair onderwijs.
- Het gaat om een vernieuwende aanpak: eigentijdse/vooruitstrevende werkvormen, leerstijlen en presentaties die aansluiten bij de belangstelling van kinderen en bij de onderwijsontwikkelingen, inspirerende, innovatieve educatieprogramma's voor scholen en musea.
- Overdraagbare aanpak. Het programma is zo ontwikkeld, dat ook andere musea en scholen het kunnen gebruiken.
- De uitvoerders van het programma zijn bereid het verder te verspreiden in het land.
- Het programma loopt in 2015.
- Het museum is geregistreerd bij het Museumregister Nederland en/of lid van de Museumvereniging.

Leden van de Taskforce Museumeducatie

Ursie Lambrechts, voorzitter
Bestuursvoorzitter Schoolleidersregister Primair Onderwijs

Fokelien Renckens, lid
Voormalig directeur Zaans Museum

Annet Kil, lid
Directeur Onderwijscoöperatie

Paul Postma, lid
Partner PPMC Marketing Consultancy

Jorn Matena, secretaris
Adviseur & MAES

Juryleden van de Museumeducatie Prijs

Petra van Haren, voorzitter
Bestuursvoorzitter Algemene Vereniging van Schoolleiders

Geert ten Dam, lid
Hoogleraar Universiteit van Amsterdam en voormalig voorzitter Onderwijsraad

Jelmer Evers, lid
Leraar UniC, voormalig genomineerd Leraar van het Jaar

Ocker van Munster, lid
Directeur Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)

Herman van Gessel, lid
Docent Erfgoededucatie Reinwardt Academie

Goede voorbeelden

Meer dan zestig goede voorbeelden van samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea werden opgehaald door de Taskforce voor de Museumeducatie Prijs. Uit alle goede voorbeelden is door het bureau van de Museumvereniging een analyse gemaakt van opvallende overeenkomsten tussen de goede voorbeelden die buiten de criteria van de prijs vallen maar wel het vermelden waard zijn. Een overzicht van alle goede voorbeelden is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

Analyse goede voorbeelden

Musea werken breed samen om zoveel mogelijk scholen te bereiken

Onder de inzendingen kwamen meerdere goede voorbeelden naar voren van musea die in een breed samenwerkingsverband opereren met andere culturele instellingen in de regio en met scholen in de gemeente of provincie. Musea geven aan dat het brede samenwerkingsverband hen in staat stelt beter in te spelen op de wensen van scholen. Goede voorbeelden van een breed samenwerkingsverband zijn: Cultuureducatiegroep Leiden, Cultuurmenu voor Haagse basisscholen, CultuurSchakel Den Haag, Discovery Center Continium, Zandvoorts Museum, MOTI en Landgoed Borg Verhildersum.

Musea kijken verder dan hun eigen collectie

De opgehaalde goede voorbeelden laten ook musea zien die zich verplaatsen in de leerlijnen van scholen en hun collectie vervolgens laten aansluiten bij de belevingswereld van kinderen. Musea kiezen dan samen met scholen een onderwerp zoals

geld, muziek, filosofie, rekenen, reizen of afval, waaraan alle scholen kunnen werken. Die samenwerking is noodzakelijk om tot de juiste inhoud en vorm van de programma's te komen. Enkele voorbeelden van musea die samen met scholen een thema kiezen dat ook in de klas behandeld wordt: Boijmans Van Beuningen, Catharijneconvent, Fries Museum, Stedelijk Museum Schiedam, Paleis Het Loo, Teylers Museum, Rijksmuseum van Oudheden, Veenendaal, NEMO en Centraal Museum Utrecht.

Musea gaan naar de scholen toe

Niet voor alle scholen is het even makkelijk om naar een museum toe te gaan. De musea hebben daar iets op bedacht: zij pakken de collectie in en brengen die in de klas. Deze programma's, waarbij bijvoorbeeld gebruik gemaakt wordt van een mobiele camper, een kunstenaar in de klas of een tijdelijke tentoonstelling in de klas, worden samen met scholen opgezet. Musea die op deze manier werken zijn: het Indisch Herinneringscentrum, Universiteitsmuseum Utrecht, Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch, Van Abbemuseum en het Veenkoloniaalmuseum Veendam.

Musea bedenken middelen om kinderen tijdens de volledige schooltijd te inspireren en niet alleen tijdens het museumbezoek.

Musea en scholen werken samen aan het opstellen van langdurige programma's waar de kinderen gedurende de hele schooltijd van blijven leren. De collectie speelt hier tijdens de hele schooltijd een rol. Goede voorbeelden op dit gebied kwamen van: Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers (een kist voor hele schooltijd), Flipje en Streekmuseum Tiel (een digitale leerlijn), het Kröller-Müller Museum (digitale scheurkalender op het digitale schoolbord in de klas), Naturalis (Verwonderingspaspoort voor de hele schooltijd), Zeeuws Museum (kunst in de klas), Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch (een terugkomkaart voor leerlingen), Kranenburgh (cultuurcoaches komen tien weken lesgeven op school), Humanity House (een game over vluchten en vluchtelingen) en Plein C Utrecht (digitale leerlijn en gaming platform).

Musea kijken verder dan het kind in de klas en zien het kind en de omgeving

Deze musea kijken naast het belang van de school en/of het museum naar het belang van het kind en de omgeving van het kind. Samen met scholen worden programma's gemaakt waarin het kind en de omgeving centraal staan. Zo werken kinderen van verschillende scholen aan hetzelfde project, waarmee wijken of regio's verbonden worden. Goede voorbeelden van dergelijke projecten zijn: Joods Historisch Museum (kinderen gaan de wijken van Amsterdam in en leren over de geschiedenis van hun omgeving), Hermitage Amsterdam (in de reguliere educatieprogramma's worden kinderen met talent geselecteerd voor de talentenklas, die buiten klassen en scholen om georganiseerd wordt en alle wijken in Amsterdam bereikt), Nederlands Openluchtmuseum (programma gericht op speciaal onderwijs), Stadsmuseum Zoetermeer (het programma koppelt kinderen aan ouderen), MOA | Museum Oud Amelisweerd (kinderen met taalachterstand worden geholpen), Stedelijk Museum Amsterdam (scholen uit verschillende wijken zoals Amsterdam-Zuid en Amsterdam-Zuidoost worden aan elkaar gekoppeld) en Techniekmuseum HEIM (kinderen van verschillende scholen in een wijk werken aan hetzelfde thema).

Musea reiken verder dan het ontwikkelen van educatieve programma's en bevorderen zelf samenwerking tussen scholen en musea

Een aantal musea stuurden goede voorbeelden in waarbij zij verder reiken dan het ontwikkelen van educatieve programma's in samenwerking met scholen. Zij denken na over hoe het museum

de samenwerking met scholen structureel kan bevorderen. Naast de educatieprogramma's met kinderen steken zij energie in continue samenwerking met scholen om museumeducatie te verankeren in curricula en een vaste plek te geven in het basisonderwijs.

Het Rijksmuseum in Amsterdam wil een promovendus onderzoek laten doen naar het effect van museumeducatie om de educatieve waarde van musea als kenniscentra inzichtelijk te maken. Ook ontwikkelde het Rijksmuseum een speciale uitgave van het maandblad voor schoolmanagement Kader Primair met de titel: 'Topstukken': een inhoudelijke en praktische, vakoverstijgende handreiking voor leraren om zelf aan de slag te gaan met cultuureducatie in de klas. Het educatieprogramma 'Jij en de Gouden Eeuw' biedt een totaalpakket bestaande uit voorbereidende lessen, een museumbezoek en een voorstelling in een nagebouwd 17e-eeuws theater in de Teekenschool, met de mogelijkheid tot vervoer. Dit is een uniek aanbod in Nederland.

Vereniging Musea Schouwen-Duiveland organiseert festivals om kennis te maken met de scholen. Dit is een vernieuwende en pakkende invalshoek om scholen als structurele samenwerkingspartner aan het museum te binden.

De Terug-In-De-Tijd-Reis is een succesvolle samenwerking van het Maritiem Museum Rotterdam met de PABO (Pedagogische Academie van het Basisonderwijs) van Hogeschool Rotterdam. Dit samenwerkingsverband is van bijzonder belang omdat het de basiskennis van leerkrachten vergroot, zodat ze zelf handen en voeten kunnen geven aan museumeducatie.

Genomineerden

Door het bureau van de Museumvereniging is op basis van het toetsingskader voor de Museumeducatie Prijs een reeks genomineerden aangewezen die het meest voldoen aan de criteria.

Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

Boijmans Taal- en rekenprogramma

In een meerjarige samenwerking met twee basisscholen onderzoekt Museum Boijmans Van Beuningen hoe museumbezoek en kunstlessen op school kunnen bijdragen aan taal- en rekenlessen in het primair onderwijs.

Onderwijspartner

OBS de Taaltuin en de Fridtjof Nansenschool: *'De samenwerking met Museum Boijmans Van Beuningen helpt ons het cultuurbeleid op de school vorm te geven. Wij bieden de leerlingen door de samenwerking een kennismaking met het museum, en met kunst en cultuur in het algemeen, die zij levenslang met zich mee zullen dragen. De kunstlessen en museumbezoeken geven een grote stimulans aan de ontwikkeling van onze leerlingen, zowel op cognitief gebied (taal en rekenvaardigheid) als op sociaal-emotioneel vlak. De samenwerking past bij nieuwe opvattingen over "leren", kinderen maken zich de lesstof zelf eigen, onderzoek en creativiteit worden gestimuleerd.'*

Museum Catharijneconvent, Utrecht

Feest! Weet wat je viert

Jaarlijks leren 90.000 kinderen in Nederland over de betekenis en de verhalen achter religieuze feestdagen, aan de hand van objecten uit de collectie van Museum Catharijneconvent. Met het educatieve programma wordt leraren, museumdocenten en ouders handvatten geboden om cultuurverschillen in de samenleving te bespreken met jonge kinderen.

Onderwijspartner

WG van de Hulstschool: *'Ten eerste vind ik het heel erg belangrijk dat kinderen in aanraking komen met kunst en cultuur en dat ze naar het museum gaan. Dat is belangrijk om hun blik op de wereld te verruimen. Het onderwerp van het Feest! Weet wat je viert-programma in Museum Catharijneconvent sprak me daarnaast erg aan omdat de overeenkomsten en verschillen tussen de wereldreligies aan bod komen. Op school besteden we aandacht aan de christelijke feesten en via het lesboek "Wereldwijd geloven" behandelen we andere religies. Dat doen we in de bovenbouw. Daar paste Feest! Weet wat je viert goed bij. Ik heb met het museum samengewerkt als lid van een klankbordgroep aan het ontwikkelen van een nieuwe interactieve rondleiding voor de middenbouw binnen het feestproject. We hebben gebrainstormd over de rondleiding, bij welke vakken het kan aansluiten, welke werkvormen geschikt zouden zijn en we hebben het programma vervolgens met onze eigen klas getest en doorontwikkeld.'*

Cultuurmenu Den Haag – Samenwerkingsverband van achttien musea, Den Haag

Cultuurmenu Den Haag

Het Cultuurmenu Den Haag wil bereiken dat erfgoedinstellingen structureel samenwerken met de scholen, zodat het inhoudelijk programma van het Cultuurmenu blijft aansluiten op het schoolcurriculum en bij de kerndoelen van de vakken die op school behandeld worden. Er is een leerlijn gemaakt waaruit de scholen zelf kunnen putten.

Onderwijspartner

Onze Wereld, vertegenwoordiger van 84 basisscholen: *‘Voor de kinderen staat bij ons het plezier in de les voorop, maar zij weten meestal nog veel te vertellen over wat ze hebben gezien en gedaan. Soms zijn ze naar een museum geweest dat heel dicht bij hun eigen belevingswereld ligt, zoals Muzee Scheveningen of Panorama Mesdag (Onze school staat in Duindorp), maar de les in de Gevangenpoort maakt natuurlijk altijd heel veel indruk. Ze leren over verschillende soorten kunst, maar gaan bijvoorbeeld ook naar het Kinderboekenmuseum. Ze leren over hoe dingen vroeger gingen en dat allemaal gekleurde vakjes in een schilderij ook kunst is. Omdat ze alles zelf kunnen zien en ervaren maken de lessen vaak veel indruk. In de klas hebben we natuurlijk niet zoveel aanschouwelijk materiaal beschikbaar. Daarbij vind ik dat de lessen, zoals ze tegenwoordig worden gegeven, veel interactiever zijn en veel meer aansluiten op de belevingswereld van de kinderen dan zo’n 15-20 jaar geleden. Bovendien sluiten deze lessen in ieder geval heel goed aan op het kerndoel: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.’*

Flipje en Streekmuseum Tiel, Tiel

Reizen in de tijd

Het Flipje en Streekmuseum Tiel biedt met een groot aantal partners een digitale leerlijn die het lokale erfgoed als drager heeft, waarop andere culturele disciplines zoals dans, drama, literatuur, beeldend, mediavaardigheden en muziek aansluiten. De leerlijn heeft twee rode draden, ‘Wie ben ik?’ en ‘Wie wat bewaart’. In het ruime aanbod van bezoeken vinden musea, het regionaal archief, de regionale bibliotheek, forten, kastelen, de regionale archeologische dienst, lokale oudheidkundige kringen, het bezoekerscentrum Natuur & Milieu Educatie, het Centrum voor de Kunsten in Tiel en zelfstandig kunstenaars een plaats door bezoekaanbod te maken bij een of meerdere thema’s.

Onderwijspartner

CBS Herwijnen: *‘Vanuit de behoefte te voldoen aan gedegen cultuuronderwijs is het een feest om gestructureerd, middels een of meerdere leerlijnen te werken aan cultuureducatie in de gehele periode van Primair Onderwijs. Onderdeel van de bezoeken in deze leerlijnen is aanbod van het Flipje en Streekmuseum Tiel. Het museum heeft een insteek voor de leerlingen uit het Primair Onderwijs en stelt zich op een maatschappelijk relevante manier op. Kennelijk heeft het museum zich als opdracht gegeven niet zo zeer zijn bezit te tonen maar een kader te creëren waarin zijn jonge bezoekers een antwoord krijgen op hun niveau.’*

Hermitage Amsterdam, Amsterdam

Hermitage voor Kinderen

De Hermitage voor Kinderen draait om social inclusion. Ieder kind heeft recht op ontdekking van zijn of haar creatieve talent. De Hermitage Amsterdam vindt het van groot belang dat iedereen toegang heeft tot cultuur en creatief kan werken, te beginnen bij kinderen in het basisonderwijs. Het is daarom dat de Hermitage voor Kinderen in het leven is geroepen: een intensief en gratis kunstonderwijsprogramma voor het basisonderwijs in regio Amsterdam.

Onderwijspartner

Linnaeuschool en St. Janschool: *‘In het rijke Amsterdamse museumaanbod valt één museum op. Namelijk de Hermitage voor Kinderen. Al vele jaren gaan onze leerlingen en hun ouders op bezoek bij het museum. Ze gaan niet alleen op bezoek, maar zijn zelf ook actief bezig. Zo hoort een museum te zijn. Aandacht voor de historie, maar in elke kind schuilt een kunstenaar.’*

Joods Historisch Museum, Amsterdam

Huis met een verhaal

Kinderen maken kennis met de joodse geschiedenis van hun buurt. ‘Huis met een verhaal’ opent een gesprek over de buurt, over vroeger en nu, waardoor leerlingen begrip en respect krijgen voor buurtgenoten van vroeger en nu, ongeacht hun achtergrond, geloof of politieke overtuiging.

Onderwijspartner

Basisschool De Kraal: *‘Wij vinden het belangrijk dat leerlingen van De Kraal leren over de geschiedenis van hun eigen buurt en over wat uitsluiting en discriminatie van een bepaalde bevolkingsgroep kan veroorzaken. Het gaat niet alleen over geschiedenis, maar ook over joods leven nu. Dit ontdekken ze onder andere in het Kindermuseum van het Joods Historisch Museum en bij het bezoek aan de Hollandsche Schouwburg. Het feit dat ook de eigen achtergrond van de leerlingen een belangrijke rol speelt tijdens dit project vinden wij een meerwaarde. De leerlingen maken zelf een tentoonstelling waar ze trots op kunnen zijn en die door ouders en buurtgenoten kan worden bezocht, een groot pluspunt van Huis met een Verhaal. De ontmoeting met Lotty, die de Tweede Wereldoorlog zelf meemaakte, maakt een onvergetelijke indruk op de leerlingen.’*

Kröller-Müller Museum, Otterlo

Elke Dag Kunst, de digitale scheurkalender
Elke Dag Kunst heeft een vaste plek op het digitale schoolbord in de klas op de basisschool. Op een vast tijdstip wordt er in de klas aandacht besteed aan een stuk uit de museumcollectie. Dat kan bij allerlei verschillende vakken zijn. Het object wordt gekoppeld aan een historische gebeurtenis in de omgeving van de school. Zo blijft de collectie de hele schooltijd meegroeien met de scholieren en leren zij direct over hun lokale geschiedenis. Het museum en de school hebben samengewerkt om te kijken hoe zij de collectie van het museum kunnen inzetten bij de ontwikkeling van het kind tijdens de hele schooltijd. De stukken op het digitale schoolbord sluiten aan bij de lessen van de scholen die meedoen.

Onderwijspartner
BSO De Kleine Prins: 'De school is al jaren een schoolkaarthouder en wilde graag mee onderzoeken hoe de brug naar het onderwijs verder kan worden bekrachtigd, op een nieuwe, eigentijdse manier. Door samen te werken, ook met de Gemeente en het archief, kun je iets maken wat blijvende waarde heeft. Iets wat meer is dan een tijdelijk project en kunst verbindt met andere vakken en leerdoelen. Het samenbrengen en uitwisselen van expertise zorgt ervoor dat Elke Dag Kunst aansluit bij het museum én bij de ervaring en beleving van leerkrachten en kinderen. Door goed te testen en samen te evalueren, maken we het samen steeds wat beter.'

Maritiem Museum Rotterdam, Rotterdam

Terug-In-De-Tijd-Reis
De Terug-In-De-Tijd-Reis is een samenwerkingsproject van het Maritiem Museum Rotterdam met de PABO van Hogeschool Rotterdam. Tijdens een serie vrijdagmiddagen kunnen basisscholen met de gehele bovenbouw het museum gratis bezoeken. Studenten van de PABO brengen historische figuren uit ons maritieme heden en verleden tot leven, vertellen spannende zeemannsverhalen en zetten de kinderen aan tot speuren, zingen, acteren en knutselen. De middag wordt besloten met een korte Maritieme musical.

Onderwijspartner
PABO van Hogeschool Rotterdam: 'Projectonderwijs is een belangrijk onderdeel van het tweedejaars curriculum op de PABO. De studenten leren hun pedagogische, didactische, interpersoonlijke en organisatorische competenties in te zetten in een praktijksituatie die afwijkt van de situatie op de basisschool. Erfgoededucatie is daar bij uitstek geschikt voor. De studenten maken tijdens de Terug-In-De-Tijd-Reis kennis met het educatief aanbod van musea en ontwikkelen, meer specifiek, zelf activiteiten die bij de context van het Maritiem Museum passen. Doordat ze hun activiteit gedurende vier vrijdagen uitvoeren, ervaren de studenten voor het eerst hoe het is om boven de lesstof te staan en de eigen competenties aan te kunnen scherpen.'

Stadsmuseum Zoetermeer, Zoetermeer

Kroontjespen versus Tablet
Dit project is een cross-over tussen leerlingen van groep zeven en acht en ouders die in de jaren '50 dezelfde leeftijd hadden als deze basisschoolleerlingen. Tijdens het programma komen leerlingen en ouders samen om over verschillende geschiedenis-thema's te praten.

Onderwijspartner
Koningin Beatrixschool en de Prinses Amaliaschool: 'Om echt aan te sluiten op de vragen vanuit het onderwijs besloten we een samenwerkingsverband aan te gaan met een basisschool. Het museum heeft de leerlingen als experts ingezet om erachter te komen wat zij echt zouden willen weten over die tijd. In overleg met twee leerkrachten van de school is de les samengesteld.'

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch, 's-Hertogenbosch

Hoog, diep en ver
Het museum maakt een museale ervaring mogelijk voor kinderen uit de onderbouw van de basisschool. Door te onderzoeken, reflecteren en creëren komen leerlingen in contact met kunst en kunstenaars.

Meestal vraagt een museum aan scholen om een bezoek te komen brengen. Die situatie wordt in dit programma omgedraaid. Basisschool De Driehoek in Hilvarenbeek heeft een leegstaand klaslokaal ter beschikking gesteld dat dient als expositieruimte. De Driehoek stelt haar deuren open zodat ruim 700 leerlingen van zeven scholen in de regio de tentoonstelling kunnen bezoeken.

Onderwijspartner
Basisschool De Driehoek: 'Ik vind het goed om aan te sluiten op de expositie en daar lessen bij te maken. Daarnaast maken we regelmatig exposities met de werken van de kinderen. Wij gaan niet zomaar met alle kinderen naar een museum in een grotere stad. Dan zijn we afhankelijk van vervoer en dat kost veel tijd en veel geld. En in Hilvarenbeek is het aanbod beperkt. Dat geldt ook voor de scholen in de omliggende dorpen. Het vervoer is echt een punt. Daarom is dit project zo goed.'

Techniekmuseum HEIM, Hengelo

Het Technieklokaal
De leerlingen leren het industrieel erfgoed van Hengelo kennen. Ze worden zich bewust van de sporen van het verleden die in hun eigen omgeving te vinden zijn. Met als gevolg dat ze anders kijken naar hun eigen woonplaats, met meer waardering voor de geschiedenis ervan.

Onderwijspartner
OG Titus Brandsma: 'Bij ons thema 'Erfgoed' sluit het Techniekmuseum HEIM perfect aan. Het staat vol met industrieel erfgoed. Machines die gemaakt zijn door Machinefabriek Stork, apparatuur uit de zoutfabriek van Akzo, weefgetouwen en spoelmachines uit de textielfabrieken van Hengelo. Hier wordt inzichtelijk en aanschouwelijk gemaakt waar de leerlingen op school mee bezig zijn.'

Van Abbemuseum, Eindhoven

Anders kijken, anders leren

Aan de hand van professionele, levensechte replica's van kunstwerken biedt het programma van het Van Abbemuseum leerlingen een (bijna) echte kunstervaring aan. Wanneer een school om wat voor reden niet naar het museum kan komen, komt het museum naar de school toe. De school wordt tijdelijk zelf een kleine versie van het echte Van Abbemuseum, waardoor er een laagdrempelige, vanzelfsprekende museumervaring wordt gecreëerd voor de hele school. De school is tijdelijk eigenaar van de museumcollectie.

Onderwijspartner

De Hasselbraam: 'Met het Van Abbemuseum, dat op een steenworp afstand ligt, hebben we als school een bijzondere samenwerking. Afgelopen twee schooljaren zijn replica's van echte kunstwerken uit het museum tijdelijk in de school tentoongesteld. Meerwaarde hiervan is dat een stukje museum in de school is gecreëerd. Kinderen kunnen het kunstwerk op school bekijken en later ook echt in het museum. Dit zorgt bij veel kinderen voor herkenning, waardoor meer betrokkenheid wordt gegenereerd bij het echt bezoek aan het museum. Het was voor de kinderen bijzonder om te zien hoe voorzichtig de kunstwerken behandeld worden (handschoenen, rode tape op de vloer, veel verpakkingsmateriaal). Hierdoor wordt de wereld achter het schilderij ook zichtbaar. De museumdocenten weten de kinderen en docenten te inspireren om anders naar de schilderijen en de wereld te kijken. Een andere invalshoek zorgt voor nieuwe ideeën en een frisse blik.'

Zeeuws Museum, Middelburg

ZM in de school

Het Zeeuws Museum heeft een uitleencollectie van museale voorwerpen waarmee het museum naar basisscholen in Zeeland reist. De voorwerpen vormen de basis van een doorlopende ontwikkel-leerlijn voor het primair onderwijs.

Onderwijspartner

ABS: 'Onze school doet graag mee aan ZM in de school. Aanleiding om mee te doen was de vraag hoe wij ons geschiedenisonderwijs meer konden laten (her)leven. Onze school ligt twee straten van het museum verwijderd. Onze kinderen, hun leerkrachten en hun ouders gaan naar het museum én het museum komt bij ons! Het is zó krachtig om school en museum te combineren. Op het moment dat een museumstuk in de klas wordt gepresenteerd, zie je dat de kinderen verhalen bedenken en zich veel beter inleven in het onderwerp. In de weken dat het project start, zie je een deel van de klas veranderen in een museum. De aanblik van zelfgetekende kruidnagelbootjes, kinderen die zelf vuur leren maken op het veldje bij school, in zelfgemaakte klederdracht naast foto's van opa en oma in streekkostuum: onbetaalbaar! De afgelopen jaren hebben de medewerkers van het museum, steeds in overleg met onze leerkrachten, het programma cultureel erfgoed opgebouwd. Daardoor kon er geschaafd worden en ingespeeld op ervaringen van leerlingen en leerkrachten. Samenwerking met het ZM is voor onze school niet meer weg te denken uit ons lesprogramma!'

Finalisten

Uit de genomineerden koos de jury op basis van de criteria uit het toetsingskader drie finalisten voor de Museumeducatie Prijs. Een van de finalisten ontving op 14 oktober 2015, tijdens het internationale congres 'Hands On! Children in Museums' de Museumeducatie Prijs van €50.000 om het samenwerkingsproject te verbeteren en te verspreiden.

Kröller-Müller Museum, Otterlo

Elke dag kunst

De digitale scheurkalender van Kröller-Müller is iedere dag aanwezig in de klas. De flexibiliteit van het programma geeft docenten de mogelijkheid en de vrijheid om de kunstwerken en daaraan verbonden opdrachten en werkvormen dagelijks in te passen in het onderwijs. Het relatief eenvoudige format verbindt kunst met lokale geschiedenis, filosofie en aardrijkskunde en biedt volop mogelijkheden om in samenwerking met scholen, gemeentes en archieven eigen scheurkalenders te ontwikkelen.

Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

Het Boijmans Taal- en rekenprogramma

Museum Boijmans Van Beuningen onderzoekt met dit programma hoe cultuuronderwijs in het basisonderwijs bijdraagt aan de vaardigheden op het gebied van taal en rekenen. Sterk daarbij is de intensieve samenwerking tussen het museum en twee scholen. Het programma laat zien hoe kunst en cultuur een integraal onderdeel kunnen zijn van de twee vakken die het grootste deel van het curriculum van het Primair Onderwijs uitmaken.

Flipje- en Streekmuseum Tiel, Tiel

Reizen in de tijd

Reizen in de tijd is een digitale leerlijn van cultuur- en erfgoedonderwijs die het culturele aanbod in de omgeving van de school met het onderwijs verbindt. Mooi daarin is dat de culturele identiteit van de leerlingen en nadenken over verzamelen de basis vormen van thema's binnen Reizen in de tijd. Doordat er meerdere scholen en cultuur- en erfgoed aanbieders bij betrokken zijn, krijgen leerlingen een rijk aanbod met een inhoudelijke samenhang. Het Flipje en Streekmuseum Tiel heeft samen met Gelders Erfgoed en de schoolbesturen van Fluvium en Logos het initiatief genomen voor de vernieuwing van deze leerlijn en werkt hierbij samen met tal van partners.

Beschouwing

Aan de hand van de goede voorbeelden en gesprekken die gevoerd zijn met professionals van scholen en musea door heel Nederland heeft de Taskforce een beschouwing gemaakt over verdere versterking van de samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea. Deze samenwerking is gericht op het gezamenlijk opstellen van museumeducatieprogramma's. De beschouwing bestaat uit een opsomming van inhoudelijke en praktische ingrediënten voor succesvolle samenwerking, bevindingen en tot slot aanbevelingen.

Ingrediënten voor succesvolle samenwerking

Inhoudelijk

Zoek dialoog op inhoud

Om de daling van het aantal schoolbezoeken tegen te gaan moeten musea inzetten op inhoudelijke samenwerking met scholen. Scholen hebben in toenemende mate behoefte aan educatieve programma's die direct aansluiten op de inhoud van het lesprogramma. Laat de samenhang met het onderwijscurriculum zien. Maak educatieprogramma's samen met de scholen, zodat inhoud en vorm passen binnen de wereld van het primair onderwijs. Biedt verrijking van het curriculum en waar mogelijk vervanging van het lesprogramma. Het cultuuraanbod voor scholen is erg groot, en scholen zien soms door de bomen het bos niet meer. Door in directe samenwerking voor beide partijen meerwaarde te creëren wordt de kans op verbondenheid in de toekomst vergroot.

Om de inhoudelijke dialoog goed te voeren dienen scholen hun vraag richting musea goed te kunnen formuleren. Het is belangrijk dat leerkrachten basiskennis hebben van en affiniteit met cultuur-

educatie om te weten hoe musea de inhoud van het lesprogramma kunnen versterken. In dat geval reikt de samenwerking verder dan een eenmalige buitenschoolse activiteit, maar worden musea door scholen écht gebruikt als de educatieve kenniscentra die het zijn. Voor veel musea is kennis opdoen over kunst het doel van educatieve programma's, terwijl voor scholen een museumles of -bezoek een middel is om iets te leren. Beide zijn belangrijk, en door inhoudelijke afstemming wordt de opbrengst voor de leerling, waar het uiteindelijk om te doen is, vergroot.

Er zijn van musea die jaarlijkse bijeenkomsten met scholen en erfgoedinstellingen en in sommige gevallen de gemeente organiseren om de inhoud en de planning van het cultuuraanbod te bespreken. Andere musea werken in een doorlopend samenwerkingsverband met een (klein) aantal scholen aan verbetering van het educatieve aanbod. De Taskforce ziet deze vormen van inhoudelijke afstemming als een goede manier om museumeducatie te verankeren in het basisonderwijs. Zowel scholen als musea zijn gebaat bij meerjarige samenwerking. Samenwerking moet zich vaker richten op de lange termijn en bestendige relaties dan op losse projecten of een eenmalig bezoek.

Praktisch

Leg direct persoonlijk contact

De Taskforce hoort in alle gesprekken met scholen en musea dat direct persoonlijk contact tussen scholen en musea als een belangrijke succesfactor wordt ervaren om de samenwerking vorm te geven. Musea bedenken creatieve oplossingen om met scholen in contact te komen door het organiseren van bijeenkomsten in het museum of op scholen. Er worden klankbordgroepen opgezet van leerkrachten en/of leerlingen om educatieprogramma's te testen. Direct persoonlijk contact blijkt de beste investering in de inhoudelijke samenwerking.

Ken elkaars planning

Scholen zijn enorm druk bezet, het curriculum is overvol. Thema's, programma's en nieuwe projecten overlappen de school. Musea hebben op hun beurt niet allemaal een team aan museummedewerkers die zich met educatie bezig houden om continu de banden met scholen aan te halen. Tijd en mankracht zijn schaarse goederen; prioriteit geven aan samenwerking en daarvoor een geschikt moment vinden is essentieel om met elkaar te werken. Door elkaars planning te kennen kan de samenwerking beter afgestemd worden. Scholen maken in mei of juni al een planning voor het volgende jaar; musea kunnen daarbij aansluiten.

Financiën en vervoer

In alle gesprekken komt terug dat financiën en vervoer belangrijke praktisch elementen zijn bij het organiseren van museumbezoek,

Via de Prestatiebox Primair Onderwijs hebben basisscholen €11,50 per leerling per jaar beschikbaar voor cultuureducatie. Scholen geven in de gesprekken aan dat dit bedrag in veel gevallen te laag is om een museumbezoek en vervoer van te kunnen betalen en dan later in het jaar nog een keer een ander buitenschools programma te organiseren. Vaak wordt het budget ook ingezet voor bijvoorbeeld het ontwikkelen van een leerlijn, gastlessen op school of een bezoek buiten de school. Ook dan is het budget snel op. Scholen lossen dit op door ouders om een extra bijdrage te vragen of om ouders te vragen zelf het vervoer te organiseren. Uiteraard verhoogt dit de drempel voor scholen om museumbezoek te organiseren.

Via cultuurmenu's of intermediairs worden cultuur-educatieprogramma's aangeboden aan scholen binnen het budget van €11,50, maar dan is er vaak geen directe inhoudelijke afstemming tussen scholen en musea. Aansluiting op het curriculum is

dat geval niet altijd gegarandeerd. De Museumvereniging heeft al eerder, in 2011 en 2012, in opdracht van het ministerie van OCW onderzocht op welke wijze museumbezoek door kinderen tot en met 12 jaar gestimuleerd kan worden. Het onderzoek 'Stimuleren van museumbezoek door kinderen' trok de volgende conclusie:

'Uit de experimenten blijkt dat gratis toegang voor kinderen tot en met 12 jaar leidt tot duizend of enkele tienduizenden extra bezoeken van kinderen per jaar. Dit is slechts een bescheiden toename. Bij integrale invoering van gratis toegang voor kinderen moeten ook de bezoeken worden vergoed die voorheen werden betaald. In 2010 zou dat om € 6,3 miljoen zijn gegaan. Dat zou leiden tot honderden euro's per extra bezoek. Basisscholen laten zich net als gezinnen bij de keuze van een museum vooral leiden door inhoudelijke overwegingen. Het bezoek moet bovendien passen in het lesprogramma. De toegangsprijs speelt hoogstens een rol als dissatisfier als deze te hoog is. Voor het vervoer geldt hetzelfde. Scholen bezoeken doorgaans een museum dat dichtbij is – met autorijdende ouders of de leerlingen komen lopend of fietsend.'

De conclusie van het onderzoek strookt met wat de Taskforce is tegengekomen in de gesprekken. Inhoudelijke overwegingen zijn doorslaggevend bij het wel of niet kiezen voor een museumbezoek. Gratis toegang en vervoer maken het gemakkelijker voor scholen om te kiezen voor museumeducatie in plaats van andere vormen van cultuureducatie of (buitenschoolse) programma's. In een gesprek met een museum werd aangegeven dat scholen een afspraak voor een museumbezoek zonder vervoer een keer letterlijk afbelden, omdat er zicht was op een uitstapje naar een pretpark met vervoer. Het omgekeerde voorbeeld werd ook een keer genoemd. Vervoer is wel degelijk van enige invloed, maar inhoudelijke aansluiting weegt het zwaarst.

De Taskforce is meerdere gevallen tegengekomen waar scholen en musea alternatieven regelen. Er worden bijvoorbeeld ouders ingezet. Buiten de Randstad is het veel gebruikelijker dat ouders kinderen wegbrengen bij buitenschoolse

activiteiten. Er worden soms ook afspraken gemaakt met vervoerders om in de daluren goedkoop een hele bus in te zetten om een schoolklas naar het museum te brengen.

Tot slot ziet de Taskforce een kans voor musea om binnen een regio onderling afspraken te maken over financiën en vervoer. Verschillend aanbod van prijs en vervoer kan concurrentie in de hand werken.

Bevindingen

Ruimte voor groei bij samenwerking basisscholen en musea

De Taskforce ziet ruimte om de samenwerking tussen scholen in het primair onderwijs en musea op het gebied van gezamenlijke ontwikkeling van educatieprogramma's te laten groeien.

Eerder onderzoek heeft laten zien dat de educatieve programma's van musea vooral aanbodgericht zijn. Meer dan zestig goede voorbeelden van samenwerking tussen scholen en musea die door de Taskforce zijn opgehaald, laten zien dat er ook sprake is van samenwerking. Echte inhoudelijke samenwerking gaat echter een stap verder dan vraaggericht werken. Daar is volgens de Taskforce nog ruimte te winnen. Samen educatieve programma's ontwikkelen biedt een kans om de twee sectoren dichter bij elkaar te brengen.

Musea geven aan dat dergelijke samenwerking veel tijd en mankracht vergt. Vooral voor kleinere musea is maatwerk bieden op educatief gebied een forse opgave. Bij grote musea is die ruimte lastig te vinden doordat het ministerie van OCW de eis stelt dat het museum een bepaald aantal leerlingen per jaar het museum in moet krijgen. Die eis wringt met de wens van scholen tot het bieden van maatwerk.

Musea worstelen met dit dilemma. Zet ik in op het behalen van de kwantitatieve doelstelling of investeer ik in inhoudelijke samenwerking met het onderwijs? Daarbij komt dat wanneer musea educatieve activiteiten buiten het museum organiseren - iets wat scholen steeds vaker vragen - het aantal leerlingen dat hiermee bereikt wordt niet meetelt voor de prestatie-eis van de subsidiërende rijksoverheid.

De Taskforce voorziet echter dat het aanbodgericht verspreiden van museumeducatieprogramma's steeds minder effectief zal zijn. Tegelijkertijd vinden scholen cultuureducatie, waar museumeducatie deel van uitmaakt, steeds belangrijker. Dat is een uitgelezen kans voor musea om hun educatieve programma's in het primair onderwijs te realiseren, maar dan moeten die programma's wel in het curriculum verwerkt zijn. Bij zo'n samenwerking wordt het museum daadwerkelijk benut als extern kenniscentrum op het gebied van cultuureducatie.

Museumeducatie kan verder verankerd worden in het primair onderwijs

Voor verdere verankering van museumeducatie in het primair onderwijs is volgens de Taskforce nodig dat: a) cultuureducatie een duidelijke en herkenba-

re plek krijgt in het curriculum van het primair onderwijs, b) de PABO-studenten een stevigere basis meekrijgen wat betreft cultuureducatie, en c) leerkrachten die op school bezig zijn met cultuureducatie beter in positie gebracht worden.

a) *cultuureducatie een duidelijke en herkenbare plek in het curriculum van het primair onderwijs*
Het programma #Onderwijs2032, de nationale dialoog over de vernieuwing van het curriculum in het primair onderwijs, moet een vaste plek bieden aan cultuureducatie in het funderend onderwijs. Zo adviseerde het LKCA onlangs in de 'Visie op cultuureducatie in het Funderend Onderwijs - Inbreng Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst in de nationale discussie #Onderwijs2032'.

'Cultuureducatie dient een duidelijke en herkenbare plek te houden en te krijgen in het curriculum van het funderend onderwijs. Cultuur en cultuureducatie spelen een belangrijke rol in de vorming en ontwikkeling van een jong kind tot adolescent in alle facetten van zijn identiteit en persoonlijkheid en ter voorbereiding op zijn rol in de maatschappij en zijn werkzame leven.'

In het primair onderwijs moet een geïntegreerd cultuurcurriculum opgenomen worden. De kern van dit curriculum bestaat uit het deel van de cultuureducatie dat gemeenschappelijk is voor alle disciplines, en bestaat uit het verwerven, toepassen en ontwikkelen van het artistiek-creatieve proces en de cultuurhistorische context. Daarnaast dient er voldoende aandacht te blijven voor de afzonderlijke kunstdisciplines en cultuurerfgoed zodat de leerling daar ruimschoots kennis mee kan maken. Heldere eindtermen voor het basisonderwijs moeten zorgen voor een gelijke basis en een gelijk niveau voor alle leerlingen in het land.'

De Taskforce onderschrijft deze aanbeveling. Bij scholen en musea overheerst het gevoel dat cultuureducatie nog te veel behoort tot de franje in het onderwijs: leuk maar niet echt belangrijk. In

de gesprekken wordt herhaaldelijk aangegeven dat cultuureducatie te vrijblijvend is zolang het geen betekenisvol onderdeel is van het toezichtkader van de Onderwijsinspectie. Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van de vorming van jonge kinderen en dient een vaste plek te krijgen in het curriculum.

b) de PABO-studenten een stevigere basis meegeven wat betreft cultuureducatie

Als musea vanuit de vraag van scholen moeten werken, moeten scholen de vraag aan musea goed kunnen formuleren. In de gesprekken met de Taskforce geven leerkrachten aan dat zij onvoldoende in staat zijn om hun vraag inhoudelijk helder te formuleren. Als reden noemen ze dat zij vanuit de lerarenopleiding onvoldoende kennis en vaardigheden meekrijgen om in de klas handen en voeten te geven aan cultuureducatie.

Recent onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs 'Beginnende leraren blikken terug' geeft ook aan dat aankomende leerkrachten op de PABO meer aandacht zouden willen krijgen voor cultuureducatie.

*'Meer aandacht gewenst voor Engels, cultuureducatie en burgerschap
Kritiek is er wel op de voorbereiding op de vakken Engels en cultuureducatie, slechts een krappe helft van de afgestudeerden is tevreden over deze vakken. Circa een kwart tot een derde deel vindt de voorbereiding onvoldoende, zowel wat betreft eigen kennis als wat betreft de vaardigheid om het vak uit te leggen. Ook schoolleiders zijn kritisch over de voorbereiding op het vak Engels. Zij noemen daarnaast 'maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting', en 'actief burgerschap en sociale integratie' als vakken waarvan de afgestudeerden onvoldoende weten. 'Het programma is overvol en daardoor ontbreekt de tijd voor voldoende aandacht voor beeldende vorming, muziek en dergelijke.'*

De afgelopen jaren hebben de PABO's het nodige geïnvesteerd om cultuureducatie in het lesprogramma van de PABO's op te nemen. In het

programma '10voordeleraar.nl', een initiatief van hogescholen om de PABO opleiding te verbeteren, is ook een kennisbasis voor cultuureducatie opgenomen. Op een groot deel van de PABO's wordt een minor cultuureducatie aangeboden. Deze is echter facultatief. Studenten aan de Fontys PABO kunnen een master kunst en cultuur volgen. Cultlab.nl is een initiatief waar een basisschool samen met de PABO cultuurlessen maakt. Er is bovendien een netwerk van PABO's die in hun lesprogramma aan cultuureducatie doen.

Deze basis moet doorgroeien naar meer structurele aandacht voor cultuureducatie. Niet iedere aspirant leerkracht heeft kennis van of affiniteit met kunst en cultuur. In de klas weet men vaak nog onvoldoende concrete invulling te geven aan cultuur-educatie en/of leerkrachten weten niet altijd welke cultuureducatieprogramma's buiten school goed werken.

In Denemarken is een samenwerkingsdriehoek gecreëerd tussen musea, opleidingen voor docenten en scholen. De driehoek is gebaseerd op continue samenwerking, uitwisseling van kennis en wederzijdse stage-ervaringen. De succesvolle werkwijze staat beschreven in 'Learning Museum - A Practical Manual for Collaborative Partnerships between Museums, Teacher Training Colleges and Schools.'

'Learning Museum 2011-2013 is a Danish national development and collaboration project involving 30 museums (cultural history, science and art museums) and 13 teacher training colleges. The goal of the project has been to encourage and develop future primary school teachers' use of museums as learning spaces while further professionalizing and strengthening museums' teaching of primary school pupils. An overall objective is that primary school pupils benefit from the many opportunities offered by art and cultural history institutions.'

In Nederland zou aan een vergelijkbaar samenwerkingsverband de Reinwardt Academie, de opleiding voor erfgoedprofessionals, kunnen worden toegevoegd. In dit netwerk zou samenwerking duurzaam ingericht kunnen worden, waarbij musea PABO-studenten helpen om na hun opleiding beter invulling te geven aan cultuureducatie.

Zeeuws Museum, Middelburg

c) leerkrachten die op school bezig zijn met cultuureducatie beter in positie brengen.

De Taskforce ziet dat leerkrachten die in het primair onderwijs verantwoordelijk zijn voor cultuureducatie op school – de zogenaamde cultuurcoördinatoren – onvoldoende in positie zijn. De cultuurcoördinator of Interne Cultuur Coördinator (hierna: ICC'er) is een leerkracht of directeur op de basisschool die zich met de ICC-cursus heeft gespecialiseerd in cultuuronderwijs. De ICC'er maakt vast onderdeel uit van het schoolteam en is de verbindende factor tussen zijn of haar school en kunstinstellingen. Volgens metingen van het LKCA waren er in maart 2015 circa 6000 ICC'ers in Nederland. Van alle basisscholen heeft 90% een ICC'er.

De Taskforce heeft gezien dat de ICC'er voor de musea een sleutelfiguur is als het gaat om samenwerking met de school, maar dat de ICC'ers onvoldoende in positie zijn om binnen de school invulling te geven aan cultuureducatie. Er zijn te weinig uren beschikbaar, slechts tien tot twintig per jaar. Leerkracht hebben lesgevend taken, voorbereidende uren en deskundigheidsbevordering en 'overig'; de taak ICC valt onder overig. De ICC'er gaat veelal uitsluitend over het beleid en de programmakeuze van scholen, niet over samenwerken met musea op de inhoud. De ICC'er onderhoudt daarvoor contact

met de intermediaire organisatie die keuzeprogramma's of cultuurmenu's aanbiedt, en vaak niet direct met het museum. Het niveau van de ICC-opleiding moet worden versterkt, zeggen leerkrachten en musea die de Taskforce sprak. De opleiding van veelal niet meer dan een halve dag verdient kwalitatieve en kwantitatieve verbetering.

Via de functiemix is het wel mogelijk om ICC'ers een hoger salaris te betalen, maar zolang de functie qua omvang en inhoud zo weinig voorstelt, wordt die mogelijkheid niet benut. De lerarenbeurs, bedoeld om leerkrachten in het primair onderwijs een masteropleiding te laten doen, kan ingezet worden om een master op het gebied van kunst en cultuur te volgen. Maar ook hiervan wordt niet of nauwelijks gebruik gemaakt

De taak van ICC'er ligt veelal in handen van één persoon. Wanneer die persoon wegvalt, bijvoorbeeld bij zwangerschapsverlof of ziekte, is continuïteit niet gewaarborgd. Omdat de taak specifiek bij één persoon in handen ligt is dat, volgens sommige leerkrachten die de Taskforce sprak, een excuus voor de overige leerkrachten om zich niet in cultuureducatie te verdiepen en er vervolgens ook niets aan te doen.

Bestaande doorlopende leerlijnen en kerndoelen bieden onvoldoende houvast

Uit de gesprekken blijkt dat het ontbreken van een centraal kader cultuureducatie scholen en musea te weinig houvast biedt om inhoudelijke invulling te geven aan samenwerking. Omdat de kerndoelen nu erg globaal en bescheiden zijn en de doorlopende leerlijnen in veel gevallen als te dirigistisch en bureaucratisch worden ervaren, is er behoefte aan een referentiepunt om kennis uit te putten en zelf aan de slag te gaan.

In april 2014 heeft het LKCA een verkenning gedaan naar Erfgoededucatie in het primair onderwijs, waarin gekeken is naar de aansluiting van erfgoed-educatie, waar museumeducatie deel van uitmaakt, op de kerndoelen.

‘Erfgoededucatie past niet alleen bij de kerndoelen ‘Kunstzinnige oriëntatie’ (54, 55 en 56) maar juist ook bij ‘Oriëntatie op jezelf en de wereld’ (kerndoel 52). De financiering voor museale excursies is echter geormerkt op ‘kunstzinnige oriëntatie’ en niet op ‘oriëntatie op jezelf en de wereld’, terwijl qua inhoud met name historische streekmusea vaak beter aansluiten op het laatste. In de praktijk wordt deze aansluiting al vaak gemaakt. Formeel hoort erfgoededucatie echter bij de kunsten. Daar liggen raakvlakken maar het is ook te smal. Het zou mooi zijn als erfgoededucatie ook formeel voor beide richtingen zou kunnen worden ingezet zonder dat dit een financiële beperking oplevert.’

De grote hoeveelheid aan doorlopende leerlijnen, die veelal dankzij subsidies van ‘Cultuureducatie met Kwaliteit’ zijn ontwikkeld, bieden ook niet altijd oplossingen aangezien zij weinig flexibel zijn. Scholen zijn niet verplicht zelf een doorlopende leerlijn voor cultuureducatie op te stellen en geven er mede daarom onvoldoende prioriteit aan. Bovendien wordt in gesprekken met de Taskforce aangegeven dat scholen veelal onvoldoende geëquipeerd zijn om de leerlijn zelf te ontwikkelen. Daarnaast zijn de commercieel verkrijgbare les-methoden kostbaar. Vaak is een lesmethode cultuur even kostbaar als een lesmethode voor andere (verplichte) vakken.

Vanwege het niet-verplichte karakter wordt zo’n lesmethode cultuur daarom al snel als te duur ervaren. Dit heeft tot gevolg dat er veel projectmatig ontwikkeld wordt, gekoppeld aan losse subsidies, maar nagenoeg geen investering wordt gedaan in producten die langer meegaan. De recente motie-Monasch (Kamerstuk 32 820, nr. 162) over het ontbreken van een centraal kader cultuureducatie sluit hierop aan:

‘Overwegende dat het verwerven van culturele competenties van toenemend belang is voor onze samenleving en voor de brede, toekomstgerichte vorming van jonge mensen; overwegende dat het verwerven van culturele en creatieve competenties zich voor jonge mensen zowel binnen de scholen afspeelt als, voor een belangrijk deel, ook daarbuiten; constaterende dat er toenemende lokale verschillen ontstaan 1) in de mate waarin de binnenschoolse cultuureducatie tot uitvoering wordt gebracht, en 2) in het lokale voorzieningenniveau voor de buitenschoolse cultuureducatie; overwegende dat hierdoor toenemende verschillen ontstaan in de toegang van kinderen en jongeren tot de culturele en creatieve vorming; overwegende dat het platform onderwijs onder leiding van de heer Schnabel dit najaar zijn advies over de kennis en vaardigheden waarover leerlingen in het funderend onderwijs moeten beschikken, gaat presenteren; verzoekt de regering om een overkoepelend referentiekader voor cultuureducatie te ontwikkelen als gemeenschappelijk houvast voor samenhangend, weloverwogen beleid dat niet alleen het onderwijs maar ook het lokale voorzieningenniveau beslaat; verzoekt de regering verder om de verantwoordelijkheden van de betrokken partijen bij het uitvoeren van het referentiekader goed vast te leggen.’

Scholen en musea geven aan dat een verplichte, centraal opgelegde invulling van cultuureducatie niet gewenst is. Wel ziet de Taskforce kansen voor

een referentiekader dat scholen en musea inhoudelijk op weg helpt cultuureducatie in de dagelijkse werkpraktijk te integreren over een lange periode.

Musea en scholen willen buiten de aangewezen regio van ‘Cultuureducatie met Kwaliteit’ kunnen werken

Met het programma ‘Cultuureducatie met Kwaliteit’ wil het ministerie van OCW de kwaliteit van cultuureducatie op basisscholen versterken. De subsidieregeling, die via meerjarenprogramma’s wordt uitgevoerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie, geeft een impuls aan de kennis en kunde van op dit moment 2500 van de 6541 basisscholen in Nederland. Het is een belangrijke investering om de kwaliteit van cultuureducatie op scholen te verbeteren, zo geven de gesprekspartner van de Taskforce aan.

Scholen en musea geven echter ook aan dat de geografische begrenzing die het programma ‘Cultuureducatie met Kwaliteit’ kenmerkt vooral buiten de Randstad als een beperking wordt gezien. Zowel musea als scholen willen over de door het programma aangegeven grenzen heen kunnen werken om elkaar te bereiken. Dat kan nu niet altijd. Daarnaast geven scholen en musea aan dat in de huidige subsidieregeling de scholen nog niet voldoende gestimuleerd worden om zelf invulling te geven aan cultuureducatie. Het initiatief ligt nog te veel bij de betrokken culturele instellingen.

Intermediairs kunnen directe samenwerking tussen musea en scholen aanjagen

Intermediairs werken als tussenpersonen en brengen het museale aanbod en de vraag van basisscholen samen. Ook kunst- en cultuurmenu’s worden wel ingezet als intermediairs. Eerder onderzoek door de Museumvereniging toont een positieve correlatie tussen de aanwezigheid van intermediair en de hoeveelheid bezoeken vanuit het primair onderwijs. Er zitten praktische voordelen aan het inzetten van de intermediairs, maar uit de gesprekken concludeert de Taskforce ook dat intermediairs soms letterlijk tussen het museum en school in staan. Dit gaat dan ten koste van de directe, bestendige relatie.

Leerkrachten hebben het gevoel weinig invloed te hebben op het culturele aanbod dat ze krijgen via intermediairs. Tegelijkertijd is het volgens scholen ook wel praktisch om met een intermediair te werken. Eerder onderzoek van de Onderwijsraad, ‘Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!’, wees ook al op het gevaar voor kortstondigheid en weinig diepgang:

‘Populair zijn de kunstmenu’s die scholen kunnen inkopen bij culturele instellingen. In 2009 maakte ongeveer een kwart van de scholen hier gebruik van. De kunstmenu’s waarborgen meestal een evenwichtige opbouw over de verschillende kunst- en cultuurdisciplines en over de schooljaren heen, maar zijn niet per definitie verbonden met andere vakken en bieden in het algemeen weinig mogelijkheid tot verdieping. Volgens de raden ontstaat hierdoor het gevaar dat het bij een reeks incidentele activiteiten blijft.’

In de gesprekken met de Taskforce geven scholen en musea aan dat juist het directe contact tussen scholen en musea van belang is. Het mag dan meer tijd kosten, het levert wel betere resultaten op. Tegelijkertijd geven scholen en musea aan dat het werk van de intermediairs ook het contact tussen instellingen kan aanjagen. Het opbouwen van goede netwerken en inhoudelijke uitwisseling kost jaren. Bovendien is het waardevol om een sleutelfiguur te hebben die beide werelden kent. Het zou bevorderlijk zijn voor de inhoudelijke samenwerking tussen scholen en musea als intermediairs het ook tot hun taak zouden rekenen het directe contact tussen scholen en musea aan te jagen.

Aanbevelingen

De aanbevelingen beschrijven wat er volgens de Taskforce met de bevindingen uit de gesprekken met scholen en musea moet gebeuren om de samenwerking tussen het primair onderwijs en musea verder te versterken.

Gebruik de goede voorbeelden ter inspiratie en raadpleeg de dragers van deze goede voorbeelden

Hoewel nog lang niet overal sprake is van daadwerkelijke samenwerking tussen musea en scholen zijn er wel al veelbelovende samenwerkingsprojecten die beleid en praktijk tot voorbeeld kunnen dienen.

De Taskforce beveelt de minister van OCW aan om de drie finalisten en in het bijzonder de winnaar van de Museumeducatie Prijs 2015 te betrekken bij vraagstukken rond cultuureducatie. Zo kunnen de goede voorbeelden bijdragen aan het opstellen van een referentiekader voor cultuureducatie, waartoe de minister door de Tweede Kamer is uitgenodigd. Dat zou houvast kunnen bieden aan scholen, musea en (lokale) overheid. Belangrijk hierbij is om niet uit te gaan van een verplicht, centraal opgelegd kader, maar om een referentiekader te bieden.

De Taskforce raadt de Museumvereniging en met name de sectie Publiek en Presentatie (kenniskring museummedeatoren) aan deze goede voorbeelden van museumeducatie en de contacten met het onderwijs die zijn opgedaan tijdens dit project te benutten om de samenwerking met het onderwijs verder uit te bouwen en bestendige relaties te ontwikkelen. Te denken valt aan: het vormen van netwerken waarin naast museummedewerkers die met educatie bezig zijn ook leraren, ICC'ers en schoolleiders zitting hebben, het bieden van een platform voor kennisdeling en discussie, het organiseren van congressen waarvoor ook onderwijsvertegenwoordigers worden uitgenodigd, het houden van speciale vakbijeenkomsten en het doen van onderzoek naar voortgang en ontwikkeling van samenwerking tussen scholen en musea. In de aanloop naar de volgende edities van de Museumeducatie Prijs zou zichtbaar gemaakt moeten worden wat zich verder aan goede samenwerkingspraktijken ontwikkelt.

Vergroot de algemene kennis en kunde over cultuureducatie op basisscholen

Leerkrachten op basisscholen geven aan zich vaak handelingsverlegen te voelen waar het gaat om cultuureducatie. Zij weten niet goed hoe invulling te geven aan cultuureducatie in de klas of hoe samenwerking met kunstinstellingen aan te gaan. Tegelijkertijd geven leerkrachten aan cultuureducatie wel heel belangrijk te vinden. De initiële opleiding op de PABO schiet kennelijk tekort op het gebied van cultuureducatie. Weliswaar wordt inmiddels op veel PABO's een minor cultuureducatie aangeboden, maar deze is facultatief.

De Taskforce beveelt daarom aan voor alle PABO-studenten de kennisbasis cultuureducatie verplicht in de opleiding op te nemen. Voorts beveelt de Taskforce aan om musea te betrekken bij de invulling van het onderdeel cultuureducatie op de PABO's. Zittende leerkrachten zouden met de subsidie van 'Cultuureducatie met Kwaliteit' bijgeschoold kunnen worden, waarbij de musea een inhoudelijke rol kunnen vervullen. Zo kan de kennis van en affiniteit met cultuureducatie binnen de scholen en bij alle leerkrachten worden vergroot en ligt dit niet slechts bij één persoon, de cultuurcoördinator, of bij die leraren in opleiding die kiezen voor de minor cultuureducatie. Hierdoor zullen bovendien al tijdens de opleiding contacten ontstaan tussen scholen en musea, waarvan later de vruchten geplukt kunnen worden.

De Taskforce is van mening dat regelmatig museumbezoek door leraren een positieve bijdrage zal leveren aan de affiniteit met kunst en cultuur, waardoor de kwaliteit van cultuureducatie op school zal verbeteren. Het verdient dan ook aanbeveling om te zoeken naar wegen om museumbezoek van leraren te stimuleren. De Taskforce heeft vernomen dat de Onderwijscoöperatie (beroepsvereniging van leerkrachten in het basis-, voortgezet- en

middelbaar beroepsonderwijs) in samenwerking met het ministerie van OCW een verkenning uitvoert naar de invoering van een zogenaamde TeacherCard (Lerarenkaart) voor geregistreerde leraren. Gratis museumbezoek zou daar onderdeel van kunnen gaan uitmaken. De Taskforce juicht dit initiatief toe en adviseert om ook de musea bij deze verkenning te betrekken.

Versterk de positie van de Interne Cultuur Coördinator

Op de meeste basisscholen is inmiddels een Interne Cultuur Coördinator (hierna: ICC'er) aanwezig, maar de functie stelt inhoudelijk niet veel voor. De bijscholing is miniem, het aantal voor deze taak beschikbare uren – 1 à 2 uur per maand – is extreem laag en van extra beloning is geen sprake. Het gezag dat aan deze functie kleeft, is dan ook niet erg groot.

De Taskforce beveelt aan de positie van de ICC'er op alle fronten te versterken door

- meer tijd en middelen vrij te maken voor verdere professionalisering van de cultuurcoördinator.
- de lerarenbeurs die beschikbaar is voor leraren die een masterdiploma willen behalen, ook in te zetten voor het volgen van een masteropleiding cultuureducatie.
- de functiemix in te zetten om de functie van ICC'er daadwerkelijk te waarderen met een hogere beloning.

Weliswaar is er nu al de mogelijkheid om de functie-mix in te zetten voor cultuureducatie, zodat een cultuurspecialist met een masteropleiding ook daadwerkelijk hoger gewaardeerd wordt, maar de Taskforce heeft moeten vaststellen dat deze mogelijkheid niet of nauwelijks benut wordt.

Voer stimulerend toezicht in

Scholen hebben het gevoel dat extra inspanningen en goede resultaten op het gebied van cultuureducatie – waar museumeducatie onderdeel van uitmaakt – niet gewaardeerd worden. Vooral een positievere waardering voor die scholen die mooie resultaten neerzetten, wordt gemist. Hoewel het in formele zin misschien niet zo is, heeft de huidige gang van zaken het beeld gevoed dat cultuureducatie slechts tot de franje van het curriculum behoort.

De Taskforce adviseert de minister daarom cultuureducatie een prominentere plaats te geven in het toezichtskader van de Inspectie van het Onderwijs.

Laat musea scholen betrekken bij het maken van educatieprogramma's

Samenwerking tussen basisscholen en musea bestaat al op veel plekken in Nederland. De mooie voorbeelden die de Taskforce ophaalde in de voorbereiding op de prijsvraag, bewijzen dat. Desalniettemin is nog lang niet overal sprake van daadwerkelijke samenwerking met het onderwijs bij de ontwikkeling van educatieve programma's in musea. Daar is nog een slag te maken.

De Taskforce beveelt musea dan ook aan om museumeducatie te laten vertrekken vanuit de eisen die het curriculum primair onderwijs stelt. Daardoor zullen musea een nog meer gewaardeerde partner zijn en blijven voor de scholen. Ook adviseert de Taskforce musea om onderling vaker kennis en ervaring uit te wisselen over hoe de samenwerking met het onderwijs het best kan worden aangepakt. Voorts adviseert de Taskforce musea om meer samen te werken om scholen in de omgeving beter te bedienen. De Museumvereniging en met name de sectie Publiek en Presentatie kunnen dit stimuleren. De Taskforce roept musea verder op om een actieve rol te spelen in de nationale dialoog over de vernieuwing van het curriculum van het primair onderwijs in het project #Onderwijs2032. Dat helpt om museumeducatie verder te verankeren in het basisonderwijs.

Tot slot

De Taskforce nodigt musea uit om de ingrediënten voor succesvolle samenwerking over te nemen. Dit kan de kennis over de werkwijze, de jaarplanning, het curriculum en de didactiek van het primair onderwijs vergroten om zo te komen tot een betere samenwerking met de leerkrachten in het primair onderwijs.

Is er een vast recept voor goede samenwerking met het onderwijs? Misschien niet, maar er zijn wel factoren die overal bijdragen aan succes: persoonlijk contact, het formuleren van duidelijke (gezamenlijke) doelen, beschikbaar stellen van voldoende tijd, delen van kennis en inzetten van deskundige mensen. Iedere samenwerking moet uiteraard flexibel genoeg zijn om variabelen zoals de geografische ligging, de nabijheid van en verscheidenheid aan musea, de leerlingpopulatie, de middelen en andere factoren te verwerken. Zeker is dat de kerngedachte van het creëren van bestendige partnerschappen tussen musea en scholen door heel Nederland kan worden toegepast.

Summary

In the museum letter 'Working Stronger Together', the Dutch minister of Education, Culture and Science (hereafter: OCW) charged the Museums Association to establish a prize of €50,000 for the best joint project between primary schools and museums. In the meantime the Museums Association has instructed the Museum Education Task Force (hereafter: the Task Force) to carry out this undertaking. On the basis of examples that have worked out well and talks conducted with school and museum professionals throughout the Netherlands, the Task Force has drawn up a review of the further reinforcement of the collaboration between primary school education and museums. This advisory contains the following recommendations.

Use the good examples as inspiration and consult those responsible for them

The Task Force recommends that the Minister of OCW involve the three finalists, and in particular the winner of the Museum Education Prize 2015, in issues regarding cultural education. The Task Force advises that the Museums Association, and specifically the Public and Presentation Section, use these successful examples of museum education and the contacts forged with schools to expand the collaboration with education, and develop lasting relations. The section aims to promote the professionalization of museum staff active in the area of museum presentations, education, and public policy.

Expand the general knowledge of and insights into cultural education at primary schools

Teachers at primary schools indicate that they often feel at a loss when it comes to cultural education. At the same time they believe that cultural education is extremely important. Teacher training for primary education (PABO) evidently falls short in this area. The Task Force therefore recommends that a basic course on cultural education be a mandatory part of the training of all PABO students. The sitting teachers could receive a refresher course with a subsidy from Cultural Education with Quality. The Task Force is of the opinion that regular museum visits by teachers will contribute positively to creating an affinity with art and culture, thereby improving the quality of cultural education at school. For this reason seeking ways to stimulate teachers to visit museums is recommended.

Reinforce the position of the In-House Cultural Coordinator

Most primary schools meanwhile have an In-House Cultural Coordinator (hereafter: IHCC), however that position has little to do with content. The Task Force recommends that the position of IHCCs be reinforced on all fronts: to free up more time and means for the further professionalization of the cultural coordinator; to utilize the scholarship available for teachers aiming to earn a Master's Degree also for a Master's course in cultural education; and finally to reward this mix of functions more highly.

Introduce stimulating supervision

Schools feel that additional efforts and good results in the area of cultural education – of which museum education is a component – are not appreciated. The Task Force recommends that the minister give cultural education a more prominent place within the supervisory framework of the Inspectorate of Education.

Museums ought to involve schools more in developing educational programmes

Collaboration between primary schools and museums already exists in many places in the Netherlands, as evidenced by the good examples the Task Force collected in the run-up to the competition. Nevertheless, in developing educational programmes museums do not actually collaborate with education everywhere in the Netherlands. The Task Force recommends that museums take the requirements of the curriculum of primary education as their point of departure in developing museum education programmes.

bijlage 1

Meer dan 60 goede voorbeelden.

De Bastei, centrum voor natuur- en cultuurhistorie

Nijmegen

Museumles 'De Tijd van de Mammoet' Basisschool De Kom

Citaat school: 'Wij hebben als school samengewerkt met het Natuurmuseum, omdat wij vaak enthousiast zijn over de onderwerpen die jullie hebben en die wij af en toe bespreken tijdens onze lessen. Wij hebben een eind klas en veel van jullie onderwerpen komen in ons klassenaanbod niet meer aanbod doordat onze leerlingen veel met stages en werken aan de toekomst bezig zijn. Zij vinden het interessant als we tussendoor toch weer eens wat dingen behandelen over 'oriëntatie in de natuur', 'oriëntatie in de tijd' en/of 'oriëntatie in de ruimte' zoals wij dat in onze leerlijnen noemen.'

Belasting & Douane Museum

Rotterdam

Kids on tour Meerdere scholen

Citaat school: 'Het museum faciliteert de school. Het stelt techniek beschikbaar, geeft instructie en biedt toegang tot het museum, collectie en inhoudelijke informatie. In het educatielokaal krijgen leerlingen van een getrainde museumdocent praktische les over het systeem IZI. travel waarmee de tour gemaakt wordt. Vervolgens gaan leerlingen met hun smartphone foto's, video's, geluidsoptnames maken en quizvragen opstellen die daarna verwerkt worden in de tour. Ze maken zelf een verhaal/tocht, verzamelen daarbij alle gegevens en krijgen assistentie van een museumdocent en toegang tot een deel van collectie en bibliotheek.'

Museum Boijmans Van Beuningen

Rotterdam

Het Boijmans Taal- en rekenprogramma Meerdere scholen

Citaat school: 'De samenwerking met Museum Boijmans Van Beuningen helpt ons het cultuurbeleid op de school vorm te geven. Wij bieden de leerlingen door de samenwerking een kennismaking met het museum, en met kunst en cultuur in het algemeen, die zij levenslang met zich mee zullen dragen. De kunstlessen en museumbezoeken geven een grote stimulans aan de ontwikkeling van onze leerlingen, zowel op cognitief gebied (taal en rekenvaardigheid) als op sociaal-emotioneel vlak. De samenwerking past bij nieuwe opvattingen over "leren", kinderen maken zich de lesstof zelf eigen, onderzoek en creativiteit worden gestimuleerd.'

Museum Buurtspoorweg

Haaksbergen

Van wie is de koffer? Directieoverleg Basis Onderwijs van de Gemeente Haaksbergen

Citaat school: 'Het programma ziet er goed uit ook door de zeer afwisselende wek vormen voor en door de kinderen. Na het lezen van de handleiding en de eigen inbreng kun je direct met het project beginnen. Kinderen zijn razend enthousiast. Ze vragen vaak aan het begin van het schooljaar: Gaan we dit jaar naar de trein. De machinist en conducteur hebben de zaken goed voor elkaar. Als 'mensen uit het vak' weten ze de kinderen bij het echte bezoek te boeien. Alles wordt vooraf via mail en tijdens het echte bezoek keurig geregeld. Kortom: het project staat als een 'trein'.'

Museum Catharijneconvent

Utrecht

Feest! Weet wat je viert WG van de Hulstschool

Citaat school: 'Ten eerste vind ik het heel erg belangrijk dat kinderen in aanraking komen met kunst en cultuur en dat ze naar het museum gaan. Dat is belangrijk om hun blik op de wereld te verruimen. Het onderwerp van het Feest! Weet wat je viert programma in Museum Catharijneconvent sprak me daarnaast erg aan omdat de overeenkomsten en verschillen tussen de wereldreligies aan bod komen. Op school besteden we aandacht aan de christelijke feesten en via het lesboek 'Wereldwijd geloven' behandelen we andere religies. Dat doen we in de bovenbouw. Daar paste Feest! weet wat je viert goed bij. Ik heb met het museum samengewerkt als lid van een klankbordgroep aan het ontwikkelen van een nieuwe interactieve rondleiding voor de middenbouw binnen het feestproject. We hebben gebrainstormd over de rondleiding, bij welke vakken het kan aansluiten, welke werkvormen geschikt zouden zijn en we hebben het programma vervolgens met onze eigen klas getest en doorontwikkeld.'

Centraal Museum

Utrecht

Samen op pad, een leerlijn creatief vermogen Agatha Snellenschool

Citaat school: 'De Agatha Snellenschool wil met haar onderwijs niet uitsluitend de focus leggen op de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Wij willen ook een bijdrage leveren aan de brede en culturele ontwikkelingen van onze leerlingen. In het onderwijs willen

wij in gelijke mate hoofd, hart en handen aanspreken zodat leerlingen de nieuwsgierigheid, die hen van nature gegeven is behouden en hun creatief vermogen kunnen ontwikkelen. De vaardigheden van de 21ste eeuw zijn onze leidraad hierbij en we maken ruimte voor kinderen om in hun eigen leerstijl te leren. De afdeling educatie van het Centraal Museum en de door hen ontwikkelde werkplaats aanpak, past uitstekend bij onze visie en missie. De expertise van het museum wordt ingezet voor de ontwikkeling van het onderwijs en de projecten die in alle groepen worden uitgevoerd geven ons ideaal van 'hart, hoofd en handen' vleugels. Het museum inspireert de school en omgekeerd inspireren de leerkrachten en leerlingen de educatief medewerkers van het museum. Zo zijn wij verstrengeld in een bruisende samenwerking waarin kinderen en hun ontwikkeling centraal staan.'

Cultuureducatiegroep

Leiden

Cultuurlijnen: doorlopende leerlijnen cultuureducatie Meerdere scholen

Citaat school: 'Wij werken als school graag samen met de Cultuureducatiegroep, omdat wij zo alles wat betreft cultuur "onder één dak" hebben. Het is fijn dat zij de lijnen voor ons, als school, uitzetten. Wij hebben kunnen kiezen welke cultuurlijn het beste past in ons schoolsysteem en zijn zeer tevreden met de bezoeken aan de verschillende musea en erfgoedinstellingen. Wij hechten er ook erg veel waarde aan dat zij zorgen voor goed lesmateriaal en dat de lessen in de musea en erfgoedinstellingen passen bij de leefwereld van de kinderen. De begeleiders in de verschillende musea en erfgoedinstellingen zijn goed voorbereid en iedereen komt steeds erg enthousiast terug van een bezoek aan een museum of erfgoedinstelling. Doordat Cultuureducatiegroep al deze bezoeken goed coördineert komen alle kinderen in hun schoolloopbaan ook bij alle Leidse musea terecht en krijgen zo een goed beeld van wat er zoal te beleven is op het gebied van cultuur en erfgoed in hun omgeving.'

Kinderboekenmuseum (vertegenwoordiger van 18 musea)

Cultuurmenu, Den Haag

Onze Wereld (vertegenwoordiger van 84 scholen)

Citaat school: 'Voor de kinderen staat bij ons het plezier in de les voorop, maar zij weten meestal nog veel te

vertellen over wat ze hebben gezien en gedaan. Soms zijn ze naar een museum geweest dat heel dicht bij hun eigen belevingswereld ligt, zoals Muzee Scheveningen of Panorama Mesdag (Onze school staat in Duindorp), maar de les in de Gevangenpoort maakt natuurlijk altijd heel veel indruk. Ze leren over verschillende soorten kunst, maar gaan bijvoorbeeld ook naar het Kinderboekenmuseum. Ze leren over hoe dingen vroeger gingen en dat allemaal gekleurde vakjes in een schilderij ook kunst is. Omdat ze alles zelf kunnen zien en ervaren maken de lessen vaak veel indruk. In de klas hebben we natuurlijk niet zoveel aanschouwelijk materiaal beschikbaar. Daarbij vind ik dat de lessen, zoals ze tegenwoordig worden gegeven veel interactiever zijn en veel meer aansluiten op de belevingswereld van de kinderen dan zo'n 15-20 jaar geleden. Bovendien sluiten deze lessen in ieder geval heel goed aan op het kerndoel: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.'

Haags Historisch Museum en Gemeentemuseum

Den Haag

Den Haag CultuurSchakel Meerdere scholen

Citaat school: 'Het is hard nodig dat er naar elkaar wordt geluisterd en dat we alles op elkaar af stemmen om samen binnen Den Haag het Cultuuronderwijs prikkelend vorm te geven inzake wens en aanbod. We zouden het interessant vinden als het Haagse/ Nederlandse erfgoed in Den Haag in kaart zou zijn gebracht, zodat we in de geschiedenislessen zaken kunnen laten aansluiten. We willen niet meer zomaar uitstapjes maken, maar ervoor zorgen dat deze zinvol zijn en passen bij de lessen in de klas. Erfgoed is een gemakkelijke manier om dat mee te doen.'

Historisch Museum Den Briel

Den Briel

Cultuurmenu Brielle Meerdere scholen

Citaat school: 'Het aanbod past in de belangstelling van onze leerling. Sluit aan bij schoolwerkplan. Geven passend werk en maatwerk ook geschikt voor 'onze' leerlingen. Bewust maken van de geschiedenis van de plaats waar hun school staat. Belangstelling groeit door interessante lesbrieven/kisten en andere activiteiten.'

Discovery Center Continium

Kerkrade

Kerkrade jouw duurzame toekomst Totaal negen basisscholen in Kerkrade

Citaat school: 'Het project sluit direct aan bij de leefwereld van de kinderen. Door de confrontatie vanuit hun eigen omgeving met een mondiaal probleem gaan zij hier bewuster mee om en zien ze het directe effect van maatregelen in hun eigen omgeving. Vaak zijn dit voor hun de 'ver van mijn bed'-activiteiten maar door het bezoek aan bijvoorbeeld de Wijk van Morgen gaat dit bij hun leven en ontstaat er enthousiasme en een verandering van hun attitude ten opzichte van het begrip duurzaamheid. Interessant is hierbij om te zien dat kinderen hier zeer bewust mee om gaan. Niet alleen in de schoolomgeving maar ook in de thuisomgeving waarbij zij kritisch en samen met hun ouders naar duurzame toepassingen in hun eigen situatie hebben gekeken.'

Drents Museum

Assen

Project 'Beeldcultuur' Kits Primair / Openbaar Basisonderwijs

Citaat school: 'Kits Primair vindt het belangrijk dat alle kinderen van groep 2 t/ m 8 op een samenhangende wijze kennis maken met het Drentse erfgoed.'

Ecomare

Texel

Texelse scholen programma Jozefschool Texel

Citaat school: 'Als Texelse basisschool (Jozefschool Texel) en mede sprekend als voorzitter van de Scholengroep Texel, waarin alle scholen voor PO en VO vertegenwoordigd zijn, vinden we het erg belangrijk dat de kinderen zich bewust worden van de omgeving waarin ze leven, waarbij duurzaamheid, zorg voor je eigen leefomgeving en aandacht en respect voor de natuur om je heen belangrijke kernwaarden zijn van de school. Ecomare sluit met haar programma uitstekend aan op deze opvattingen en is in staat om hier op een uitnodigende en uitdagende manier op in te spelen in haar lesprogramma's. Daarnaast is Ecomare een partner die meedenkt met de wensen en behoeften van het onderwijs en verbinding zoekt met andere invalshoeken vanuit de samenleving. De contacten met de medewerkers zijn prettig en constructief. De meerwaarde van Ecomare als organisatie is ook zichtbaar in de integrale benadering van het gehele onderwijs op Texel.'

Flipje en Streekmuseum Tiel

Tiel

Reizen in de Tijd CBS Herwijnen

Citaat school: 'Vanuit de behoefte te voldoen aan gedegen cultuuronderwijs is het een feest om gestructureerd, middels een of meerdere leerlijnen te werken aan cultuureducatie in de gehele periode van Primair Onderwijs. Onderdeel van de bezoeken in deze leerlijnen is aanbod van het Flipje en Streekmuseum Tiel. Het museum heeft een insteek voor de leerlingen uit het Primair Onderwijs en stelt zich op een maatschappelijk relevante manier op. Kennelijk heeft het museum zich als opdracht gegeven niet zo zeer haar bezit te tonen maar een kader te creëren waarin haar jonge bezoekers een antwoord krijgen op hun niveau.'

Fries museum

Leeuwarden

BREIEN, LSV, GBS Princenhof

Citaat school: 'Doordat kinderen aan dit project hebben meegedaan zijn ze op andere manieren tot oplossingen gekomen. De samenwerking met het museum en de MBO-studenten verliep heel goed, met de studenten die actief betrokken waren, op een natuurlijke manier leerden ze de kinderen het breien aan.'

Leerling: 'Eerst vond ik het heel stom, omdat het niet lukte, en later ging ik het begrijpen omdat ik bedacht dat de breinaalden te stroef waren en ik probeerde op potloden te breien. Toen lukte het.'

Fries Scheepvaart Museum

Sneek

Woest Water

OBS de Wyken

Citaat school: 'In voorgaande jaren hebben veel groepen van onze school deelgenomen aan het programma van het museum. De kwaliteit van hun aanbod en het enthousiasme van de leerlingen na een bezoek maakten ons gemotiveerd voor deze samenwerking.' Gemeentemuseum Helmond Helmond Wild Beest Basisschool Wilhelmina Citaat school: 'Aan het project hebben 12 scholen deelgenomen (70 groepen). Deze scholen hebben ingeschreven voor deelname aan het totale Kunstmenu en daarmee ook voor het onderdeel beeldende kunst van het museum.'

Geologisch Museum Hofland

Laren

Verzamelaars, jagers en boeren Van der Muelen-Vastwijkschool te Weesp

Citaat school: 'Ik vind dat Geologisch Museum Hofland deze prijs echt heeft verdiend. Het museum werkt met enthousiaste medewerkers, die echt gericht zijn op de leerlingen, die het museum bezoeken. Ook zijn de leerlingen tijdens de excursie praktisch bezig, zodat ze aan den lijve ervaren hoe de genoemde prehistorische volken leefden. Het programma "Jagers, verzamelaars en boeren" sluit aan op het eerste hoofdstuk van ons geschiedenisboek. We zijn op school bezig met "Boeiend Onderwijs" en het bezoek van het museum is een aanvulling op deze lessen. We bezoeken het museum met een aantal groepen van onze school al gedurende een aantal jaren; dit geldt in ieder geval voor de groepen 5a en 5b.'

Graafs Museum

Grave

Meerdere scholen in Grave

Citaat school: 'Een aantal van de scholen in Grave en omgeving werken met kerndoelgericht wereldoriëntatie-onderwijs. Jaarlijks bespreken we de thema's en bekijken we de mogelijkheden van het educatieve programma van het Graafs Museum om de inhoud van deze doelen beter en sterker vorm te geven. Ons uitgangspunt is dat activiteiten die aansluiten bij de belevingswereld en leefwereld van de kinderen bijdragen tot een breder en diepgaander begrip. Diepgang boven oppervlakkigheid. Kinderen onthouden meer van dat wat ze ervaren, zien en beleven.'

Hermitage Amsterdam

Amsterdam

Hermitage voor Kinderen Linnaeuschool, St. Jan school, Amsterdam

Citaat school: 'In het rijke Amsterdamse museum aanbod valt er een museum op. Namelijk de Hermitage voor kinderen. Al vele jaren gaan onze leerlingen en hun ouders op bezoek naar het museum. Ze gaan niet alleen op bezoek maar zijn zelf ook actief bezig. Zo hoort een museum te zijn. Aandacht voor de historie maar in elke kind schuilt een kunstenaar.'

Humanity House

Den Haag

Hoe los je dilemma's op? OBS De Zonnebloem

Citaat school: Marjolein Jansen (leerkracht groep 8): 'Wij werken met het museum samen omdat het in het Cultuurmenu zit en omdat wij graag extra naar het Humanity House gaan, omdat de samenwerking goed is en de lessen erg interessant zijn. Er is geen enkel museum dat zo interactief werkt. De onderwerpen spreken de leerlingen uit groep 8 ook erg aan.'

Indisch Herinneringscentrum

Arnhem

Wereld Express

KBS De Plataan

Citaat school: 'In de totstandkoming van de Wereld Express zijn diverse scholen betrokken. De thematiek sluit erg aan bij het ontwikkelingsniveau van de leeftijdsgroep en het mobiele karakter van de Wereld Express zorgt ervoor dat veel verschillende klassen en scholen kennis kunnen maken met de Wereld Express. Op school bereiden de klassen het bezoek aan de Wereld Express voor. Ze kijken de introductiefilm die vertelt over de geschiedenis van Nederlands-Indië en uitlegt hoe die geschiedenis terugkomt in de Wereld Express. Docenten kunnen de leerlingen alvast voorbereiden op het bezoek, door lessen uit de docenthandleiding te geven. Bijvoorbeeld een quiz over Indonesië. Na afloop van het bezoek kunnen docenten (indien gewenst) het bezoek verwerken via één van de verwerkingslessen uit de docenthandleiding. Bijvoorbeeld een klassikale opdracht over vooroordelen of een onderzoek naar discriminatie.'

Joods Historisch Museum

Amsterdam

Huis met een verhaal Basisschool De Kraal

Citaat school: 'Wij vinden het belangrijk dat leerlingen van De Kraal leren over de geschiedenis van hun eigen buurt en over wat uitsluiting en discriminatie van een bepaalde bevolkingsgroep kan veroorzaken. Het gaat niet alleen over geschiedenis, maar ook over joods leven nu. Dit ontdekken ze onder andere in het Kindermuseum van het Joods Historisch Museum en het bezoek aan de Hollandsche Schouwburg. Het feit dat ook de eigen achtergrond van de leerlingen een belangrijke rol speelt tijdens dit project vinden wij een

meerwaarde. De leerlingen maken zelf een tentoonstelling waar ze trots op kunnen zijn en die door ouders en buurtgenoten kan worden bezocht, een groot pluspunt van Huis met een Verhaal. De ontmoeting met Lotty maakt een onvergetelijke indruk op de leerlingen.'

Kranenburgh

Bergen

Van dagdromen tot inspiratie Sint Jozefschool, Egmond aan den Hoef (N-H) Openbare Basisschool Boswaid, Egmond aan den Hoef (N-H)

Citaat school: 'We wilden heel graag dat de inzet van een cultuurcoach in de klassen meer was dan een éénmalig gebeuren. We zouden graag zien, dat de coach het team iets zou leren, een wijze van werken, een techniek, waarmee de leerkracht op een later moment zou kunnen verder werken of het nog eens zou kunnen oppakken. Bovendien vonden we het belangrijk, dat het niet alleen "het kunstje" van de kunstenaar zou zijn, maar dat de kinderen vanuit zichzelf, vanuit eigen creativiteit tot een ontwerp zouden komen. Dit vinden we belangrijk in deze snel veranderende wereld. Het is één van de 21st century skills, dat kinderen leren om zelf oplossingen te zoeken, dat ze leren divergent te denken en creatief te zijn.'

Kröller-Müller Museum

Otterlo

Elke Dag Kunst (De 'Digitale Scheurkalender') BSO DE Kleine Prins

Citaat school: 'De school is al jaren een schoolkaarthouder en wilde graag mee onderzoeken hoe de brug naar het onderwijs verder kan worden bekrachtigd, op een nieuwe, eigentijdse manier. Door samen te werken, ook met de Gemeente en het archief, kun je iets maken dat blijvende waarde heeft. Iets dat meer is dan een tijdelijk project en kunst verbindt met andere vakken en leerdoelen. Het samenbrengen en uitwisselen van expertise zorgt ervoor dat Elke Dag Kunst aansluit bij het museum én bij de ervaring en beleving van leerkrachten en kinderen. Door goed te testen en samen te evalueren, maken we het samen steeds wat beter. Een belangrijke pre was voor ons ook dat Elke Dag Kunst niet groot, ingewikkeld en hoogdravend is, maar klein, inspirerend en gemakkelijk inzetbaar. Op elk moment van het jaar, en door iedereen, kunstliefhebber en nieuwe fans.'

Landgoed Borg Verhildersum

Leens

Klasse(n)conservatoren! GBS De Handpalm, OBS Lydinge, CDBS De Regenboog

Citaat school: 'Wij vonden het project passen binnen het cultuuronderwijs op school. Het was voor ons goed in het lesprogramma in te passen, doordat het in een projectvorm werd aangeboden. Het project vond plaats met als uitgangspunt de directe leefomgeving van de leerlingen. Het project vond deels in school, in samenwerking met andere scholen en uiteindelijk ook buitenschools plaats. Deze diversiteit vonden we waardevol. Het project werd als arrangement aangeboden, compleet met programma en vakmensen zodat voor de school weinig tijdsinvestering nodig was in de voorbereiding.'

Maritiem Museum Rotterdam

Rotterdam

Terug -In-De-Tijd-Reis Hogeschool Rotterdam / PABO

Citaat school: 'Projectonderwijs is een belangrijk onderdeel van het tweedejaars curriculum op de PABO. De studenten leren hun pedagogische, didactische, interpersoonlijke en organisatorische competenties in te zetten in een praktijksituatie die afwijkt van de situatie op de basisschool. Erfgoededucatie is daar bij uitstek geschikt voor. De studenten maken tijdens de Terug-In-De-Tijd-Reis kennis met het educatief aanbod van musea en ontwikkelen - meer specifiek - zelf activiteiten die bij de context van het Maritiem Museum passen. Doordat ze hun activiteit gedurende vier vrijdagen uitvoeren, ervaren de studenten voor het eerst hoe het is om boven de lesstof te staan en de eigen competenties aan te kunnen scherpen.'

De Menkemaborg

Uithuizen

Terug in de Tijd. Zilvertje en de schatten van de Eemsmond Rkbs De Schelp

Citaat school: 'Onze school, RKB De Schelp, staat in Uithuizen, horend bij de gemeente Eemsmond. In de gemeente is een erfgoedproject begonnen, waar de Menkemaborg een onderdeel van is. Het project heeft als doel de leerlingen en leerkrachten kennis te laten maken met de bijzondere locaties in onze buurt, waar onze eigen Menkemaborg zeker een belangrijke rol in speelt.'

Microbenmuseum Micropia

Amsterdam

Micropia; een immense onzichtbare wereld Daltonschool Neptunus

Citaat school: 'We werden in december vorig jaar gebeld door Roelof Jan Minneboo met de uitnodiging mee te doen aan het programma. Voor ons was het belangrijk dat het bezoek aan het museum was ingebed in een compleet onderwijsprogramma: lessen vooraf, kosteloos vervoer en een uitgekiend ochtendprogramma in het museum. Onze leerlingen komen nauwelijks de stad of zelfs soms hun eigen wijk niet uit. De kans om te kunnen leren in een historische omgeving, vlakbij hun stad, wilde ik mijn leerlingen (en leerkrachten) niet ontzeggen.'

Museum Oud Amelissewaard

Oud Amelissewaard

Leren - kijken - doen Aboe Da'oesd school

Citaat school: 'We werden in december vorig jaar gebeld door Roelof Jan Minneboo met de uitnodiging mee te doen aan het programma. Voor ons was het belangrijk dat het bezoek aan het museum was ingebed in een compleet onderwijsprogramma: lessen vooraf, kosteloos vervoer en een uitgekiend ochtendprogramma in het museum. Onze leerlingen komen nauwelijks de stad of zelfs soms hun eigen wijk niet uit. De kans om te kunnen leren in een historische omgeving, vlakbij hun stad, wilde ik mijn leerlingen (en leerkrachten) niet ontzeggen.'

MOTI Museum of the Image

Breda

Waanzien NBS Dirk van Veen

Citaat school: 'We hebben met Moti samengewerkt, omdat wij pilotschool zijn voor beeldcultuur en zelf benaderd zijn door Moti. De leerlingen waren naar Waanzien geweest en waren hier erg enthousiast over.'

Nationaal Baggermuseum

Sliedrecht

Lesbrief Bagger, Bagger, Bagger Anne de Vriesschool

Citaat school: 'We hebben het educatieproject van de BaggerPraktijkTuin letterlijk en figuurlijk zien groeien tot een educatieproject van een ongekende vorm. Het resultaat is

een leermoment voor leerlingen met een uitermate hoog opbrengstniveau. Door de voorbereidende les op school weten kinderen wat het referentiekader is van hun bezoek aan het museum.'

Nationaal Glasmuseum Leerdam

Culturele Ankers **OBS De Hobbitstee**

Citaat school: 'De Hobbitstee is een basisschool die kunst en cultuur al jarenlang in haar curriculum heeft opgenomen en daar ook heel actief mee is, met een eigen cultuureducatieplan, een cultuurcoördinator binnen de school en omdat wij heel graag iets wilden ontwikkelen samen met de combinatiefunctionaris en onze kunst en cultuurcoördinator om kinderen in aanraking te brengen met hun cultureel erfgoed GLAS. Het plan is zo gemaakt dat het ook bruikbaar is voor alle andere basisscholen in Leerdam.'

Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers Den Helder

Erfgoed à la Carte Den Helder **OBS Thorbecke**

Citaat school: 'De grote lijnen van de geschiedenis leer je op school uit een boek. Zo werkt het op de meeste scholen. Deze kennis krijgt veel meer inhoud als je het ook kunt beleven. Vandaar de grote meerwaarde van de samenwerking met erfgoedinstellingen. Zij hebben de kennis van de lokale geschiedenis en daar moeten we als onderwijs van profiteren. Geschiedenis, cultuur, erfgoed kan op die manier veel meer gaan leven en een verrijking zijn in de ontwikkeling van kinderen.'

Nederlands Openluchtmuseum Arnhem

Kids on tour **Nog niet bekend**

Beschrijving samenwerking: 'Het museum faciliteert de school. Het stelt techniek beschikbaar, geeft instructie en biedt toegang tot het museum, collectie en inhoudelijke informatie. In het educatielokaal krijgen leerlingen van een getrainde museumdocent praktische les over het systeem IZI. travel waarmee de tour gemaakt wordt. Vervolgens gaan leerlingen met hun smartphone foto's, video's, geluidsopnames maken en quizvragen opstellen die daarna verwerkt worden in de tour. Ze maken zelf een verhaal/tocht, verzamelen daarbij alle

gegevens en krijgen assistentie van een museumdocent en toegang tot een deel van collectie en bibliotheek.'

Science Center Nemo Amsterdam

Educatief programma Maakkunde **Basisschool De Nautilus, Amsterdam**

Citaat school: 'Omdat NEMO als museum veel aan techniek voor PO scholen doet en veel ondersteuning aan leerkrachten hierbij biedt. Ook zijn er workshops voor leerlingen en veel direct in de klas bruikbaar materiaal op de website.'

Nieuw Land Lelystad

De Culturele Haven **PCB De Zevensprong uit Dronten, SBO** **De Watergeus in Lelystad en KBS De** **Golfslag uit Swifterbant**

Citaat school: 'Zevensprong onderschrijft het belang van goed cultuuronderwijs. Een belangrijk onderdeel van cultuureducatie is onderwijs in erfgoed. Hierdoor begrijpen en respecteren kinderen hun eigen leefomgeving en die van anderen. Wij willen kinderen de historische achtergronden van hun omgeving, woonplaats en provincie laten ontdekken. Deze ontdekking vindt plaats doordat wij een doorlopende cultuurleerlijn integreren binnen onze school; De Culturele Haven. Het museum Nieuw Land heeft een belangrijke functie binnen deze leerlijn. Het museum biedt haar erfgoedexpertise aan en we bezoeken met meerdere groepen van onze school het museum. Tevens gebruiken wij als school educatieve filmpjes, gemaakt door het Nieuwlandmuseum, om de lessen uit de leerlijn te ondersteunen en tijdens de jaarlijkse projectweek.'

Paleis Het Loo Apeldoorn

Dieren in en om het paleis – Prins Willem **danst** **KBS De Schakel te Apeldoorn**

Citaat school: 'Twee jaar geleden zijn wij met onze school naar Paleis Het Loo geweest. Dat is toen als erg prettig ervaren. Ik ben naar aanleiding daarom gevraagd of ik mee wilde werken aan het ontwikkelen voor een programma voor groep 1 en 2. Ik geef les aan groep 1-2.'

Pieter Vermeulen Museum Velsen

Bijzondere vondsten **De Toermalijn**

Citaat school: 'De school en het PVM-museum bevinden zich in dezelfde gemeente. In de gemeente Velsen was jaren geleden het Romeinse fort Castellum Flevum gevestigd en daardoor worden regelmatig resten van heel oude boerderijen gevonden wanneer er een nieuwe wijk of weg wordt aangelegd.'

Plein C (onderdeel van Cultuurcompagnie Noord-Holland) Noord-Holland

Digitale Gereedchapskist voor **Erfgoededucatie** **OBS De Langereis**

Citaat school: 'Er wordt veel aandacht op school besteed aan cultuureducatie middels thema's. De kinderen zijn veelal enthousiast over onderwerpen op het gebied van geschiedenis. Door de kinderen vooraf een programma aan te bieden over het Huis van Hilde waren zij gemotiveerd om het museum te bezoeken. Het enthousiasme en de leergierigheid van de leerlingen maakten dat er met veel motivatie aan de erfgoedtools gewerkt werd. Dit zou in het vervolg als verrijking en/of als verwerking gebruikt kunnen worden. Dat de kinderen in de bovenbouw zelf spellen kunnen maken sprak erg tot de verbeelding van leerlingen, ze kwamen met allemaal ideeën.'

Rijksmuseum Amsterdam Amsterdam

Jij & de Gouden Eeuw **AVSO**

Citaat school: 'We hebben meegedaan omdat het Rijksmuseum voor veel kinderen wel bekend terrein is, maar niet op hun niveau. Jij & de Gouden Eeuw biedt dit wel op hun niveau aan en biedt daarnaast een prachtige ondersteuning voor de schoolse en saaiere lessen die in de geschiedenisboeken staan.'

Rijksmuseum van Oudheden Leiden

BOEG: Baas Over Eigen Geld – toen en **nu** **CBS Joris de Witte**

Citaat school: 'In het kader van de Week van het geld benaderden de lokale Rabobank en het Rijksmuseum

van Oudheden alle scholen uit de regio betreffende deelname aan het bijzondere programma. Met evaluaties betrekken we de scholen bij het jaarlijks aanscherpen van lesinhoud en –logistiek. Er kwamen vijftien klassen van tien verschillende basisscholen uit Katwijk, Rijnsburg, Valkenburg, Leiderdorp, Oegstgeest en Leiden op bezoek in het museum.'

Stadsmuseum Zoetermeer Zoetermeer

Kroontjespen versus Tablet **Koningin Beatrixschool en de Prinses** **Amaliaschool**

Citaat school: 'Om echt aan te sluiten op de vragen vanuit het onderwijs besloten we een samenwerkingsverband aan te gaan met een basisschool. Basisschool Da Vinci werkte graag mee aan dit educatieve experiment en deed in 2012 met groep 5 en 6 mee aan het project 'Een brief voor ridder Willem'. Het museum heeft de leerlingen als experts ingezet om erachter te komen wat zij echt zouden willen weten over die tijd. In overleg met twee leerkrachten van de school, is de les samengesteld.'

Stedelijk Museum Amsterdam Amsterdam

Samen Kijken **Goeman Borgesius**

Citaat school: 'Wij hebben geen tweede getwijfeld toen ons gevraagd werd mee te doen aan het programma Samen Kijken. Wij vinden het heel erg belangrijk dat onze leerlingen zoveel mogelijk in contact komen met andere leerlingen uit totaal verschillende wijken en verschillende culturele achtergronden. Ons inziens komen zij elkaar te weinig tegen en weten ze niet zoveel van elkaars achtergronden. Daar willen we een brug tussen slaan en dit project voldoet daar als geen een ander aan. Het andere punt van het project waar wij erg veel belang aanhechten, is het culturele aspect. Wij proberen in ons werk zoveel mogelijk te werken aan de algemene ontwikkeling van onze leerlingen. Juist de kennis van de wereld is onontbeerlijk bij veel schoolvakken, bijvoorbeeld bij begrijpend lezen. Dat vinden veel leerlingen lastig en vaak komt dat door een gebrek aan algemene ontwikkeling die je bij tekstbegrip nodig hebt. Onze leerlingen hebben veel behoefte aan steun bij het ontwikkelen van hun verbeeldingskracht. Samenwerken met Stedelijk en de andere school dragen hier aan bij. Er wordt op deze manier een zogenaamde 'rijke leeromgeving' buiten de school gecreëerd.'

Stedelijk Museum Schiedam Schiedam

Filosofen met kunst **obs De Singel**

Citaat school: 'Dit jaar werkten we met het museum samen omdat de creatieve benadering ons aanspreekt van de tentoonstelling Ik hou van Holland. Nederlandse kunst na 1945. Het creatieve begint bij de titel van de tentoonstelling en gaat door in de keuze van de werken en de opdracht die aan de bezoeker wordt gegeven door het Filosofen met kunst programma. Jullie zijn het museum van Schiedam en de drempel bij jullie is heel laag. We zijn dit jaar daarom met 35 schoolgroepen gekomen voor het educatief programma Filosofen met kunst. We willen laten zien aan de kinderen kijk dit moois kan je zien in Schiedam en met behulp van jullie educatieve programma's leer je hoe je naar kunst kan kijken en over kunt filosoferen. Het is heel prettig dat er in het museum een aanspreekpunt/contactpersoon aanwezig is die verstand heeft van educatie en de expertise van kunst en educatie /van vraag en aanbod in huis heeft en met ons deelt.'

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch 's-Hertogenbosch

Hoog, diep en ver

Citaat school: 'Ik vind het goed om aan te sluiten op de expositie en daar lessen bij te maken. Daarnaast maken we regelmatig exposities met de werken van de kinderen. We krijgen eerst de workshop van Joost, maar ik denk dat we nog wel even in dit thema blijven werken. Ik weet zeker dat de kinderen willen dat ik morgen een filmpje met ze maak. Wij gaan niet zomaar met alle kinderen naar een museum in een grotere stad. Dan zijn we afhankelijk van vervoer en dat kost veel tijd en veel geld. En in Hilvarenbeek is het aanbod beperkt. Dat geldt ook voor de scholen in de omliggende dorpen. Het vervoer is echt een punt. Daarom is dit project zo goed.'

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch 's-Hertogenbosch

Kunstructeur kunst- en **technieeducatie** **KC de Haren, Brede Bossche School** **Haren Donk en Reit en St. Jozefschool,** **Rijen**

Citaat school: 'We doen steeds weer mee omdat het een erg leuk proces is. Het prikkelt de creativiteit van de kinderen. Als leerkracht is het

een uitdaging om met de kinderen te filosoferen over het thema/onderwerp van het project. Juist omdat het niet bestaande 'woorden' zijn! (onvoorstelbare illuserator, reddingsmachine, bodybouwsels). Out of the box denken. Kinderen fantaseren en bedenken allerlei mogelijkheden wat het zou kunnen zijn, of waarop het misschien kan lijken. Ze associëren en leren daardoor ook breder denken.'

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch 's-Hertogenbosch

VerderKijken DoorDenken **Nicolaasschool, Oss**

Citaat School: 'Het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch werkt in haar educatieve programma's oa met de methodiek Visible Thinking. Kunstbalie heeft de Nicolaasschool in contact gebracht met het museum omdat ze hier een mooie kans in zag voor samenwerking. Het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch deelt haar expertise over Visible Thinking door hulp te bieden bij de ontwikkeling van het materiaal. Hiervoor is er op regelmatige basis contact. Voor vragen kunnen we altijd terecht wat erg fijn is. Ook deel het museum haar expertise via workshops die gegeven worden en geeft het museum regelmatig een kijkje in de keuken zodat wij kunnen zien hoe er in het museum met leerlingen op kunst wordt gereflecteerd.'

Techniekmuseum HEIM Hengelo

Even Kennismaken, Textiel in Twente, **Zout in Twente** **Alle scholen in 'Wijk Midden' Hengelo**

Citaat school: 'Bij ons thema 'Erfgoed' sluit het Techniekmuseum HEIM perfect aan. Het staat vol met industrieel erfgoed. Machines die gemaakt zijn door Machinefabriek Stork, apparatuur uit de zoutfabriek van Akzo, weefgetouwen en spoelmachines uit de textiel fabrieken van Hengelo. Hier wordt inzichtelijk en aanschouwelijk gemaakt waar de leerlingen op school mee bezig zijn.'

Teylers Museum Haarlem

Muziek van jou in het museumgebouw! **De Hasselbraam**

Citaat school: 'Het is een bijzondere ervaring voor leerlingen om met Teylers Museum samen te werken. De werkstukken worden in het museum tentoongesteld, voor een bezoek

worden gratis toegangskaarten aan de kinderen verstrekt. Het onderwerp spreekt elk kind aan, iedereen heeft wel op de een of andere manier een ervaring met een instrument. Het project is voor meerdere jaargroepen; een gezin kan er met meerdere gezinsleden bij betrokken zijn. Ouders of opa's en oma's zullen zeker de moeite nemen om in het museum te gaan kijken. De handleiding is duidelijk en de geleverde materialen makkelijk te verwerken. Daarnaast wordt het project geleid door een goede, serieuze projectleider. Fijn om mee samen te werken.'

Universiteitsmuseum Utrecht Utrecht

**Bakfietsprogramma: een spannende vondst
De Boomgaard**

Citaat school: 'De bakfietsles sprak mij erg aan, aangezien bij deze les de leerlingen aan de slag konden met echte materialen, in dit geval botten, en niet alleen maar erover konden lezen uit een boek. Hierdoor konden de leerlingen onderzoekend leren en door verschillende aanpakken erachter komen van welk dier ze een bot hadden. Daarnaast vond ik het erg prettig dat de les gegeven werd door een gastdocent, een expert die verstand heeft van het onderwerp en vragen van de leerlingen goed kon beantwoorden.'

Van Abbemuseum Eindhoven

**Anders kijken. Anders leren
De Wilgenhoek, Mytyschool De Regenboog & Albert Schweitzer,
De Cirkel, Ter Cleeffschool, Hannie Schaftschool, SAB (Schoolvereniging Aerdenhout-Bentveld)**

Citaat school: 'In samenwerking met het van Abbe Museum wat op een steenworp afstand ligt hebben we als school een bijzondere samenwerking. Afgelopen twee schooljaren zijn replica's van echt kunstwerken uit het museum tijdelijk in de school tentoongesteld. Meerwaarde hiervan is dat een stukje museum in de school gecreëerd. Kinderen kunnen het kunstwerk op school bekijken en later ook echt in het museum. Dit zorgt bij veel kinderen voor herkenning waardoor mee betrokkenheid wordt gegeneerd bij het echt bezoek aan het museum. Hoe was voor de kinderen bijzonder om te zien hoe voorzichtig de kunstwerken behandeld worden (handschoenen, rode tape op de vloer, veel verpakkingsmateriaal) Hierdoor wordt de wereld achter he schilderij ook zichtbaar. De museumdocenten weten

de kinderen en docenten te inspireren om anders naar de schilderijen en de wereld te kijken. Een andere invalshoek zorgt voor nieuwe ideeën en een frisse blik.'

Museum Veenendaal Veenendaal

**Afvalschatten
De Plantage**

Citaat school: 'Via de Coördinator School en Cultuur is er in de zomer van 2014 contact opgenomen met de school waar ik werk, basisschool de Plantage, om mee te doen met de pilot. Wij zijn bekend met Museum Veenendaal omdat we elk jaar met groep 5/6 meedoen met het educatieve project Jet en Jan. Het leek ons daarom leuk om mee te doen met het afvalproject. Het is goed bevallen omdat het project zo compleet is: film en lessen op school en museumles met actieve opdrachten o.a. maken van een kunstwerk van afval die in het museum tentoongesteld is! In het verlengde hiervan hebben wij in november 2014 meegedaan met het Schoonmaakplatform Veenendaal waarbij de politie inlichtingen op school verschaft en o.a. vertelt over milieuverordeningen en de kinderen uiteindelijk ook zelf afval moeten rapen. Daarnaast heb ik op de PABO waar we als thema hadden Zorg voor milieu o.a. een taal activiteit gedaan.'

Veenkoloniaalmuseum Veendam Veendam

**Een schip vol verhalen
OBS DE Linde Nieuwe Pekela, OBS DE Sleutel Wildervank**

Citaat school: 'Het Veenkoloniaal Museum weet al meer dan 20 jaar met vol enthousiasme een oud turfschip in de vaart te houden. Als school zijn we al diverse jaren aan boord gestapt. De eerste keer in 1995. Zelf 20 jaar na dato kijken ze met respect naar het schip en weten ze meer van hun eigen omgeving en de leefwijze van mensen nog geen 50 jaar terug. Herman Godlieb OBS DE Linde.'

Vereniging Musea Schouwen-Duiveland Schouwen-Duiveland

**Doe-us!
St. Willibrordusschool te Zierikzee, Ds. Pieter van Dijkesschool te Bruinisse**

Citaat school: 'Na zo'n dag/activiteit worden er nogal eens kanttekeningen gemaakt. Soms wordt er ronduit gemopperd. Dan vind ik, als je de kans krijgt om er mede voor te zorgen dat

iets anders of beter (volgens jou) kan worden georganiseerd, je die kans moet grijpen. Dan kun je een eigen inbreng hebben. Ik vond het erg fijn dat wij (leerkrachten) bij dit project direct betrokken waren. Op de bijeenkomsten zag je toch wel dat de leerkrachten over sommige zaken heel anders denken dan de mensen van de gemeente of musea. Dat vult elkaar nu prachtig aan. Maar ik vind het ook gewoon leuk, zoiets mee te mogen en te kunnen organiseren.'

Naturalis Biodiversity Center Leiden

**Verwonderingspaspoort
St. Josephschool**

Citaat school: 'Al jaren bezoeken wij als school musea in Leiden. Elke jaargroep brengt een bezoek aan een vooraf vastgesteld museum. Deze bezoeken kunnen worden voorbereid in de klas en soms is er een mogelijkheid voor verwerking achteraf. De bezoeken staan op zichzelf en hebben geen onderlinge samenhang of samenhang met de lesstof op school. De opzet van het 'Verwonderingspaspoort' geeft de mogelijkheid voor keuze uit het aanbod die aansluit bij de eigen lesstof. Daarnaast wordt er in samenwerking met de scholen een doorlopende leerlijn opgezet waarbij rekening wordt gehouden met de vraag vanuit de scholen. Er wordt gezorgd voor aanbod in musea maar ook op school. De meeste scholen hebben onvoldoende kennis en materialen tot hun beschikking om het onderwijs op het gebied van wetenschap en techniek goed vorm te geven. Leerkrachten worden zo nodig ook getraind. Dat kinderen stempels voor het paspoort niet alleen via school maar ook in de vrije tijd kunnen halen maakt het voor kinderen extra aantrekkelijk.'

Verzetsmuseum Junior Amsterdam

**Verzetsmuseum Junior 15
Dr. E. Boekmanschool**

Citaat school: 'Onze school vindt het belangrijk dat de kinderen weten wat er in de Tweede Wereldoorlog is gebeurd, temeer daar de school staat in een buurt waar veel is gebeurd tijdens de oorlog. We hadden de verwachting dat door de samenwerking met het museum die periode veel meer voor de leerlingen zou gaan leven en dat ze zich echt in zouden kunnen leven en begrijpen wat de oorlog toen met de mensen, de kinderen heeft gedaan. Het was interessant dat we door de inbreng van onze leerlingen en de Verzetsbende daaraan bij zouden kunnen dragen.'

Molenmuseum, De Zaanse Molen Koog aan de Zaan

**Kind in 1945
ICBS De Piramide**

Citaat school: 'Wij werken zeer graag samen met het museum omdat zij inhoudelijke waardevolle en inspirerende activiteiten organiseert die altijd goed zijn opgebouwd zowel educatief als organisatorisch. Het project Kind in 1945 sloot zeer goed aan bij de 70e herdenking van 4 mei. Wij hebben juist voor dit onderdeel gekozen omdat wij als school jaarlijks al aandacht aan het onderwerp besteden en met de school ook het oorlogsmonument, gelegen in het park achter het Molenmuseum, geadopteerd hebben en daar jaarlijks gedichten geschreven door de leerlingen voorgedragen. Dit prachtige project sloot hierbij mooi aan op onze al bestaande activiteiten.'

Zandvoorts Museum Zandvoort

**Erfgoed leerlijn voor basisscholen
Oranje Nassau School, Beatrixschool,
Hannie Schaftschool, Nicolaasschool
en de Duinroos**

Citaat school: 'Als oud-schooldirecteur ben ik coördinator van dit project. Iedere school heeft een cultureel coördinator waar ik veel contact mee heb om de leskisten te verdelen over de scholen gedurende het schooljaar. Ook coördineer ik de kleuterbezoeken aan het museum. Alle directies staan achter dit project. Ik heb ze allemaal gesproken en stuk voor stuk zien ze de toegevoegde waarde van dit project in. Het is een aanvulling op het reguliere schoolprogramma speciaal toegespitst op Zandvoort. Zowel het verleden als het heden (b.v. het reddingswezen) komen aan bod.'

Zeeuws Museum Middelburg

**ABS
ZM in de school**

Citaat school: 'Onze school doet graag mee aan ZM in de school! Aanleiding om mee te doen was de vraag hoe wij ons geschiedenisonderwijs meer konden laten (her)leven. Onze school ligt twee straten van het museum verwijderd. Onze kinderen, hun leerkrachten en hun ouders gaan naar het museum én het museum komt bij ons! Het is zó krachtig om school en museum te combineren. Op het moment dat een museumstuk in de klas wordt gepresenteerd, zie je dat de kinderen verhalen bedenken en zich veel beter inleven in het onderwerp.'

In de weken dat het project start zie je een deel van de klas veranderen in museum. De aanblik van zelfgetekende kruidnagelbootjes, kinderen die zelf vuur leren maken op het veldje bij school, zelfgemaakte klederdracht naast foto's van opa en oma in streekkostuum: onbetaalbaar! De afgelopen jaren hebben de medewerkers van het museum, steeds in overleg met onze leerkrachten, het programma cultureel erfgoed opgebouwd. Daardoor kon er geschaafd worden en ingespeeld op ervaringen van leerlingen en leerkrachten. Samenwerking met het ZM is voor onze school niet meer weg te denken uit ons lesprogramma!'

Zuiderzeemuseum Enkhuizen

**Droge Voeten in Noord-Holland
Tabor College Oscar Romeiro in Hoorn**

Citaat school: 'Daar waar ik en de school meestal in de polders of aan de kust excursies geef: is het bereik van deze mooie experimenten beperkt en dat terwijl de materie zo belangrijk is. Een samenwerking met het museum heeft een veel groter bereik en dat is fantastisch. Het museum bereikt veel meer leerlingen. Meer dan de school met zijn excursies kan bereiken.'

bijlage 2

Bronnen

Gesprekspartners

Jan Jaap Knol, Fonds voor Cultuurparticipatie
Paul Schnabel, Platform Onderwijs 2032

Workshop kennisdag Publiek & Presentatie

11 mei 2015
Nationaal Militair Museum

Anita Kuipers, Musea Zutphen
Anne Dekker, Rijksmuseum
Bea Nieuwenhuis, TextielMuseum
Bram Gille, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Els Bernaerts, Naturalis Biodiversity Center
Esther Bánki, Natura Docet Wonderryck Twente
Femke Hogenbosch, Museum Arnhem
Geke Buist, Historisch Museum Den Briel
Hanneke Hofman, Stichting Defensiemusea – Marinemuseum
Hanneke Hoogendijk, Belasting & Douane Museum
Harriet Sjerps, Natura Artis Magistra
Inge Hekman, Fries Museum
Jan van Zijverden, Drents Museum
Joerie van Sister, Archeon
John Leek, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
Jojanneke van der Voort, Nederlands Openluchtmuseum
Marc van Hasselt, Archeon Marie
Christine van der Sman, Museon
Marlo den Haan, MIJ Museum
IJsselstein
Odette Reydon, Rijksdienst voor het cultureel erfgoed
Sunny Jansen, Slot Loevestein
Sylvia van der Most- de Boer, Nationaal Reddingmuseum
Dorus Rijkers Theo Martens, Museum Klok & Peel
Yuri Matteman, Naturalis Biodiversity Center

Rondetafelgesprek 1

22 mei 2015
Hermitage Amsterdam

Anna Tiedink, Zuiderzeemuseum
Annemiek Spronk, Rijksmuseum
Charlotte Wiethoff, Frans Hals Museum
Eva Rijs, Zaans Museum
Fieke Kroon, Teylers Museum
Florine Wiebenga, EYE Filmmuseum
Frouke Jorna, Rijksmuseum
Lydia Edelkoort, Museum Flehite
Marieke Peters, Rijksmuseum van Oudheden
Marjelle van Hoorn, VSC_Netwerk van Wetenschapsmuseum en Science Centra
Mascha Knuf, Hermitage Amsterdam
Mirjam Eikelenboom, Stedelijk Museum Amsterdam
Moncef Beekhof, Joods Historisch Museum
Peggy Brandon, Mocca Amsterdam
Sander Daams, Van Gogh Museum
Tessa van Deijk, Singer Museum
Yuri Matteman, Naturalis Biodiversity Center

Rondetafelgesprek 2

19 juni 2015
Het Spoorwegmuseum, Utrecht

Anne Venema, Dordrechts Museum
Arja van Veldhuizen, Landschap Erfgoed Utrecht
Ben Bregman, Gelders Erfgoed
Diana Pereira, Museum Prinsenhof
Dimphy Schreurs, Museum Catherijneconvent
Illie Trienekens, Onderwijscoöperatie
Michelle van der Sluis, Landelijk Contact Museumconsulenten
Monique Veldhoven, Stedelijk Museum Schiedam
Robert van Herk, Maritiem Museum Rotterdam
Ruud Moesbergen,

Universiteitsmuseum Utrecht
Sandra Bal, Cultuurmenu: Educatieproject voor de Haagse basisscholen
Sandra Bechtold, Het Spoorwegmuseum
Sigrid Noordijk, Centraal Museum Utrecht

Rondetafelgesprek 3

26 juni 2015
De Fundatie, Zwolle – De Droom van Zwolle, Zwolle

Anetta Dullaert, Natura Docet
Wonderryck Twente
Arjette van Dulmen-Krumpelman, Museum De Fundatie
Caroline Koolschijn, Stedelijk Museum Zwolle
Inge Hekman, Fries Museum
Jan van Zijverden, Drents Museum
Josien Beltman, Rijksmuseum Twenthe
Kiki Hehemann, Nationaal Gevangenis­museum
Merijn van Veen, Museum Federatie Fryslân
Mia van Jeveren, Twentse Welle
Monique Wezenberg, Gemeentemusea Deventer
Ninke van der Heijden, Erfgoed Brabant
Yolanda van den Berg, Nieuw Land

Rondetafelgesprek 4

9 september 2015
Nationaal Onderwijsmuseum, Dordrecht

Agnes Vugts, Landelijk Contact van Museumconsulenten
Amin Talaei, Nationaal Onderwijsmuseum
Casper van Kalleveen, Leerkracht Primair Onderwijs
Erna Steingröver, Leerkracht Primair Onderwijs

Floortje de Boer, TextielMuseum
Janneke Pierhagen, Leerkracht Primair Onderwijs
Jessie Burgmans, Museum Klok & Peel
Leon de Bruin, Leerkracht Primair Onderwijs
Linda Baerveldt-van Toorn, Leerkracht Primair Onderwijs
Marie Jose Eijkemans, De Pont Museum
Marjolein Jonkheer, Leerkracht Primair Onderwijs
Marleen Liefwaard, Leerkracht Primair Onderwijs
Rianne Bruggink, Leerkracht Primair Onderwijs
Roel Brouwer, Leerkracht Primair Onderwijs
Sandra Boks, Kröller-Müller Museum
Saskia Blommaert, Leerkracht Primair Onderwijs
Suzanne de Zwaan, Leerkracht Primair Onderwijs
Tim Veldhuis, Het Noordbrabants Museum

Expertmeeting

10 september 2015
Rijksmuseum, Amsterdam

Annemarie van Eekeren, Amsterdam Museum
Ben Bregman, Gelders Erfgoed
Ben Hekkema, Coordinator ICC-cursus Amsterdam
Debby de Waal, Leerkracht Primair Onderwijs
Frouke Jorna, Rijksmuseum
Marieke Habraken, Directeur Primair Onderwijs
Michelle van der Sluis, Landelijk Contact van Museumconsulenten
Mirjam Eikelenboom, Stedelijk Museum Amsterdam
Mirjam van Emden, Joods Historisch Museum
Peggy Brandon, Mocca Amsterdam
Ronald Kox, Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst
Sandra Bal, Cultuurmenu: Educatieproject voor Haagse basisscholen

Schoolleidersgesprek

25 september 2015
Algemene Vereniging voor Schoolleiders, Utrecht

Hanneke Blom
Léon Bolweg
Marieke Bom-Binnenkamp
Titia Claassen
Liny Demandt-Mertens
Niek van der Mark
Anita Nijland-van Dijk
Han van Rhee
Genardus Schalk
Jan Stuijver
Martijn van Tilburg
Dick Tolma
Iwan Visje

Mariëtte de Vries
Huub van der Wal
Gerard van der Worp
Rianne Zweers

Bronnen

Inspectie van het Onderwijs (2015). *Beginnende leraren kijken terug*. Utrecht. 20

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2014). *Verkenning Erfgoededucatie in het primair onderwijs*. Utrecht.

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2015). *Tien jaar ICC*. Utrecht.

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2015). *Visie op cultuureducatie in het Funderend Onderwijs*. Utrecht.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2013). *Kamerbrief Musea Samen werken, samen sterker*. Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2015). *Kamerbrief Toekomstgericht funderend onderwijs*. Den Haag.

Museumvereniging (2011). *Meer dan waard: De maatschappelijke betekenis van musea*. Amsterdam.

Museumvereniging (2011/2012). *Stimuleren van museumbezoek door kinderen*. Amsterdam.

Museumvereniging (2014). *Musea voor Mensen*. Amsterdam.

Museumvereniging (2014). *Museumcijfers*. Amsterdam.

Onderwijsraad (2012). *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!* Den Haag.

Sardes (2015). *Cultuureducatie in rijks- en fondsgefinancierde instellingen*. Utrecht.

Tweede Kamer der Staten Generaal (2015). *Motie Monasch Van Veen Overkoepelend referentiekader voor cultuureducatie*. Den Haag.

Colofon

In musea komt onderwijs tot leven

Uitgave

Museumvereniging
Amsterdam, oktober 2015

Te raadplegen via

www.museumvereniging.nl

Tekst

Jorn Matena (&MAES)

Project

Ester Fabriek, Public Affairs Museumvereniging
Hanan Chatbi, Stagiair Museumvereniging
Lisette Schmetz, De Projectstudio

Eindredactie

Margreet Steiner

Vormgeving

LAVA, Amsterdam

